

Internasjonal konkursjurisdiksjon

En komparativ fremstilling av reglene om verneting i norsk rett, EUs konkursforordning nr. 1346/2000 og Uncitrals modellov om "cross border insolvency"

Kandidatnummer: 328

Veileder: Giuditta Cordero Moss

Leveringsfrist: 2. mai 2006

Til sammen 14 994 ord

Oslo 2.mai 2006

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Avgrensinger	1
1.3	Metode og rettskilder	2
1.3.1	Innledning	2
1.3.2	Norsk rett	2
1.3.3	EU forordningen	3
1.3.4	Uncitrals modellov	4
1.4	Opplegg for den videre fremstilling.	5
<u>2</u>	<u>GENERELT OM INTERNASJONAL KONKURSJURISDIKSJON</u>	<u>5</u>
2.1	Konkursbegrepet	5
2.2	Universalitet- og territorialitetsprinsippet	6
2.3	Verneting	8
<u>3</u>	<u>GENERELT OM TILKNYTNINGSKRITERIER VED KONKURS</u>	<u>9</u>
3.1	Økonomisk tyngdepunkt	9
3.2	Statsborgerskap/registreringsstat	10
3.3	Formue og næringsutøvelse	10
3.4	Opphold	10
3.5	Hvor forpliktelse er påtatt	11

4	NORSKE REGLER	11
4.1	Forholdet mellom tvistemålsloven og konkursloven	11
4.2	Kkl. § 146 ”hovedforretningssted”	12
4.2.1	Registrering	12
4.2.2	Tidspunkt	14
4.2.3	Tolkning	15
4.3	Tvml. § 21 ”sæte”	18
4.3.1	Registrering	18
4.3.2	Tolkning	18
4.3.3	Tvistelov av 17. juni 2005	21
4.4	Tvml. § 21 ”sidst hadde sitt sæte”	21
4.5	Tvml. § 21 ”den person, stevningen skal forkyndes for”.	22
4.6	Tvml. § 18 ”bopel”	22
4.6.1	Skillet mellom det privatrettslige og prosessrettslige domisil	22
4.6.2	Tolkning	24
4.6.3	Tvistelov av 17.juni 2005	26
4.7	Tvml. § 18 ” har nogen bopæl i flere kredser, har han hjemting i dem alle”	26
4.8	Tvml. § 19 (1) ”opholder sig”	27
4.8.1	Tidspunkt	27
4.8.2	Tolkning.	27
4.9	Tvml. § 19 (2) ”sidste kjendte bopæl eller opholdssted indenlands”	28
4.9.1	Tolkning	28
4.9.2	Tvistelov av 17. juni 2005	29
4.10	Åpning av konkurs hvor skyldner har flyttet for å unngå den	30
4.11	Universalitet eller territorialitet i norsk rett.	31
4.12	Hjelpekonkurs	31

4.13	Den nordiske konkurskonvensjonen	33
4.13.1	Generelt om innhold og status	33
4.13.2	Verneting	33
5	<u>EU'S KONKURSFORORDNING NR. 1346/2000</u>	34
5.1	Bakgrunn	34
5.2	Skillet mellom hovedforfølgning og territoriell forfølgning.	35
5.3	Art. 3.1 COMI som grunnlag for hovedforfølgning	36
5.3.1	Innledning	36
5.3.2	Presumsjon for juridiske personer	37
5.3.3	Sammenligning.	41
5.3.4	COMI for fysiske personer	42
5.3.5	Sammenligning.	43
5.4	Terretoriell forfølgning	44
5.4.1	Innledning	44
5.4.2	Vilkår om establishment	45
5.4.3	Sammenligning	47
5.5	Forordningens innvirkning på Den nordiske konkurskonvensjonen	47
6	<u>FN'S MODELLOV</u>	48
6.1	Bakgrunn	48
6.2	Generelt om status og innhold	48
6.3	Art. 17.2 a) ”main proceeding”	50
6.3.1	COMI	50
6.4	Art 17.2 b) ”non main proceeding” som grunnlag for terretoriell forfølgning.	51
6.4.1	Vilkår om establishment	51
6.4.2	Art 28 ”presence of assets”	51
6.4.3	Sammenligning	52

7	KONKLUSJON	52
8	LITTERATURLISTE	55

---

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Problemstillingen i oppgaven er hvor man kan slå juridiske og fysiske personer konkurs når det foreligger tilknytning til flere land. Problemstillingen er aktuell fordi det er en stadig økende internasjonalisering innenfor handel. Med flere internasjonale foretak øker også antallet konkurser med tilknytning over landegrensene. Det er avgjørende for et velfungerende marked at det foreligger regler som effektivt tar hånd om denne typen konkurs.

Jeg skal foreta en gjennomgang og komparativ fremstilling av vernetingsreglene i norsk rett, EUs konkursforordning og Uncitrals modellov.¹Hensikten med dette er å klarlegge den internasjonale standard, belyse hvorvidt norske regler avviker fra denne og avgjøre om det bør finne sted en harmonisering.

1.2 Avgrensinger

Jeg vil ikke gi en uttømmende fremstilling av de ulike regelsettene, men kun behandle det som er tema for min oppgave. Jeg avgrenser mot behandling av nasjonal rettspraksis i de land som har gjort modelloven til en del av sitt regelverk og de land som tar del i EUs forordning. Jeg vil kun kort komme inn på dette i forhold til forordningen hvor det er nødvendig for å belyse en problemstilling.

---

¹ Council Regulation Council Regulation EC No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings og 1997 - UNCITRAL Model Law on Cross-Border Insolvency

Reglene om verneting henger nært sammen med reglene om lovvalg og anerkjennelse. Jeg avgrenser imidlertid mot behandling av reglene om anerkjennelse og lovvalg da en slik behandling vil være for omfattende.

Oppgaven vil konsentrere seg om vernetingsreglene for personlig konkurs, aksjeselskaper og enkeltmannsforetak. Jeg avgrenser således mot konkurs av andre foretak.

1.3 Metode og rettskilder

1.3.1 Innledning

Jeg tar i bruk komparativ metode. Jeg vil se på utenlandske kilder og sammenligne regelverkene og rammene rundt regelverkene med norsk rett. Ved å bruke en komparativ metode ønsker jeg å illustrere ulike måter å regulere kompetansen til å åpne konkurs hvor det foreligger tilknytning til flere land.

1.3.2 Norsk rett

Utgangspunktet for vurdering av verneting ved konkurs med tilknytning til flere land er lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58. Det er begrenset rettspraksis om den internasjonale kompetanse. Rettspraksis som omhandler nasjonalt stedlige kompetanse vil derfor være relevant. Annen rettspraksis fra norsk internasjonal prosessrett vil også være relevant, men likevel ha begrenset betydning.

Tvistemålsloven av 13. august 1915 nr. 6 vil avgjøre verneting for fysiske og for juridiske personer i enkelte tilfeller. Det foreligger ny tvistelov av 17. juni 2005, lov om mekling og rettergang i sivile tvister. Loven har ikke trådt i kraft. Ved tolkning av tvisteloven vil NOU Rett på sak om lov om tvisteløsning (tvisteloven) 2001:32 være relevant. Den nye tvistelov vil kunne innebære endringer for verneting ved konkurs med tilknytning til flere land.

Luganoloventen av 8. januar 1993 nr. 21 gjelder i utgangspunktet ikke ved konkurs, men vil ha betydning ved tolkning av tvml. § 21 (1). Luganoloventen ble opprettet som en parallell til Brusselkonvensjonen og Brusselkonvensjonen og Brusselordningen vil derfor være relevant ved forståelse av luganoloventen.²

1.3.3 EU forordningen

Sentralt ved forståelsen av EU forordningen er rettspraksis fra EF domstolen.³ Forordningen er imidlertid svært ny og det foreligger begrenset rettspraksis fra domstolen.

Litteratur om forordningen vil derfor være sentral. Det er sjelden domstolen oppgir juridisk teori som kilde, men det utelukker ikke at den faktisk har betydning.⁴ Ettersom forordningen ikke gjelder direkte for Norge er det lite norsk litteratur om den. Utenlandsk litteratur er derfor sentral.

Ved tolkningen av en forordning spiller forarbeidene en begrenset rolle. Begrunnelsen for forordningen skal fremgå av fortalen. En fortale er en innledende tekst hvor formålet med bestemmelsene formuleres. I konkursforordningen er det en fortale med 33 punkter. Det kan ikke utledes rettigheter og plikter direkte av fortalen, men den vil spille en stor rolle ved tolkning av lovteksten.⁵

Til det tidligere utkastet til EU konvensjon om konkurs ble det utarbeidet en rapport.⁶ Denne vil kunne være sentral ved forståelsen av forordningen ettersom ordlyden i de to

---

²Official Journal C 189. Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters (brusselkonvensjonen) og Council Regulation EC No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters (brusselordningen)

³ Se Sejersted m.fl. 2004 s. 52

⁴ Se Arnesen 1995 s. 19

⁵ Se Sejersted m.fl. 2004 s. 55

⁶ Utkast til konvensjon. EC Bull Supp 2/82, se også vedlegg Bogdan 1997 s. 169

reguleringene er nærmest identisk.⁷ Praktiske hensyn taler for at den kan anvendes. På den annen side ble ikke rapporten utarbeidet til forordningen og den har ikke offisiell status.⁸ Det er derfor ikke klart at fortolkningen av forordningen vil skje i samsvar med rapporten.

Romakonvensjonen gjelder ikke for konkurs. Konvensjonen inneholder imidlertid en bestemmelse som er utformet på samme måte som art. 3 i EUs konkursforordning. Konvensjonen er relevant fordi den kan belyse problemstillinger som kan oppstå ved tolkningen av forordningen.⁹

1.3.4 Uncitrals modellov

Det er utarbeidet en veiledning til modelloven av Uncitral, en såkalt ”Guide to enactment”. Den er utviklet for nasjonale domstoler og lovgivende organer. Den vil være sentral ved forberedelse av lover og reguleringer og ved tolkning av modelloven.

Det som er sagt i arbeidsgrupper og kollokvier ved utarbeidelse av modelloven vil også ha betydning når modellovens innhold skal klarlegges.

En modellov blir i nasjonal rett ofte anvendt på annen måte enn det som fremgår av en ”Guide to enactment”. Dette vil være av betydning når modellovens innhold skal klarlegges. Jeg har imidlertid avgrenset mot behandling av modellovens anvendelse i land som har gjort den til en del av sitt regelverk.¹⁰

---

⁷ EC Council Document 6500/1/96, DRS 8 (CFC) 3 May 1996, Virgos Schmidt Rapport,

⁸ Se Bogdan 1983 s. 154- 155

⁹ Official Journal C 334. Convention on the law applicable to contractual obligation, Rome June 19th 1980.

¹⁰ Se punkt 1.2 om avgrensninger

1.4 Opplegg for den videre fremstilling.

I punkt 2 vil jeg si noe generelt om internasjonal konkursjurisdiksjon og de prinsippene som tradisjonelt har vært tatt i bruk ved håndtering av konkurs med tilknytning til flere land. Videre vil jeg i punkt 3 si noe generelt om ulike tilknytningskriterier som kan tenkes for konkurs. Deretter vil jeg i punkt 4 gå nærmere inn på de grunnlag som foreligger for åpning av konkurs i norsk rett. I punkt 5 vil jeg ta for meg EUs konkursforordning nr. 1346/2000. Jeg vil innlede med å si noe generelt om bakgrunnen for denne, deretter vil jeg analysere de aktuelle vernetingsregler som er oppstilt i forordningen. I punkt 6 vil jeg behandle FNs modellov. Jeg vil se på bakgrunnen for modelloven og si noen om dens status, deretter vil jeg foreta en analyse av vernetingsreglene som er oppstilt

Jeg vil foreta en fortløpende sammenligning med norsk rett når jeg behandler EUs konkursforordning og FNs modellov. Ved behandling av FNs modellov vil jeg også foreta en sammenligning med EUs forordning. Jeg vil kun oppstille eget punkt om sammenligning hvor jeg finner det nødvendig. Avslutningsvis vil jeg i punkt 6 oppsummere de eventuelle forskjellene jeg finner mellom regelverkene og deretter konkludere med hvorvidt det bør finne sted en harmonisering av norske vernetingsregler med de reglene vi har om verneting i EU forordningen og Uncitrals modellov.

2 Generelt om internasjonal konkursjurisdiksjon

2.1 Konkursbegrepet

De fleste land med markedsøkonomisk system har regler om forfølgning av fysiske og juridiske personer som er ute av stand til å betale sin gjeld. I norsk rett har man regler om dette i konkursloven. Det følger av kkl.§ 60 at konkurs kan innledes når skyldneren er insolvent og dette begjæres av skyldner eller fordringshaver. Følgene av konkurs er regulert i dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59. Det tas beslag av debtors økonomiske verdier som

omgjøres i penger, midlene fordeles så forholdsmessig på kreditorene. Det foretas en generalsekuskusjon.¹¹ I andre land vil en betegnelsen på og innholdet av en slik forfølgning kunne variere. Visse fellestrekk kan nok oppstilles.¹² Det vil være typisk at det foregår en rettslig forfølgning, det tas beslag i skyldners eiendeler, midlene vil deretter realiseres og fordeles på kreditorene.

2.2 Universalitet- og territorialitetsprinsippet

Tradisjonelt har internasjonal konkursjurisdiksjon tatt utgangspunkt i prinsippene om universalitet og territorialitet.¹³ Prinsippet om universalitet innebærer at konkursforfølgning kun bør gjøres i et land. Denne konkursen bør omfatte alle skyldnerens eiendeler uansett hvor de befinner seg. I andre land bør man avstå fra å innlede parallelle konkurser. Prinsippet fremhever likhet og man unngår kostnadene ved flere konkurser. En gjennomføring av universalitetsprinsippet forutsetter et visst samarbeid mellom konkurslandet og andre lands myndigheter. Dette kan være vanskelig å få til. Hovedhindringen for prinsippet er det folkerettslige prinsipp om territorielle begrensninger av statens adgang til tvangsutøvelse.¹⁴

Territorialitetsprinsippet er motsetningen til universalitetsprinsippet. Prinsippet innebærer at åpning av konkurs kun skal omfatte de eiendeler som befinner seg i konkurslandet. I forhold til disse eiendelene har staten adgang til tvangsutøvelse. Eiendeler i andre land kan ikke dras inn i konkursboet og de kan derfor fritt disponeres over av skyldner. Eiendelene kan også bli utsatt for konkurs i et annet land. Dette vil medføre at ikke alle eiendeler som tilhører skyldner vil være med i en forfølgning. Det finnes ikke noe land hvor den internasjonale konkursretten helt ut bygger på det rene territorialitetsprinsipp eller universalitetsprinsipp.

---

¹¹ Se Brækhus 1991 s. 7

¹² Se Bogdan 1983 s. 19 flg.

¹³ Se Israël 2005 s. 11

¹⁴ Se Brækhus 1991 s. 89

Tidligere tok man ofte utgangspunkt i det ene eller det andre av disse prinsippene når internasjonal konkursjurisdiksjon ble diskutert. Diskusjonen i dag er mer pragmatisk og man fokuserer på samarbeid i større grad. Verken territorialitets- eller universalitetsprinsippet kan derfor sies å beskrive den rettslige virkeligheten.¹⁵

Den ideelle forfølgning vil ta utgangspunkt i universalitetsprinsippet. En slik forfølgning vil omfatte alle eiendeler som tilhører skyldner og det vil skje en fordeling av midler på kryss av landegrensene. Selv om et land tar utgangspunkt i universalitetsprinsippet så vil ikke dette umiddelbart la seg gjennomføre i praksis. Det forutsetter et samarbeid mellom landene. Den beste måten å regulere dette på vil være ved en konvensjon. Det har imidlertid vist seg at det er vanskelig å bli enig om en konvensjon som kun tar utgangspunkt i universalitetsprinsippet. Bakgrunnen for dette er at en universell konkurs vil innebære at utenlandske kreditorer blir underlagt lovgivningen i et annet land. Dette vil ikke alltid være hensiktsmessig for kreditorene fordi de materielle regler for håndtering av konkurs ofte innebærer at utenlandske kreditorer blir stilt dårligere enn kreditorene i det land hvor konkurs åpnes. Så lenge det er stor forskjell mellom de materielle regler for konkursbehandling er det derfor grunn til å tro at det blir vanskelig å få tilslutning til en universell konkurs.

I mange land åpnes det derfor for territoriell forfølgning. Dette kan skyldes at lokale aktiver i et land ikke kan overlates til en utenlandsk konkursforvaltning.¹⁶ Det kan også være at en konkurs er nødvendig for å unngå et juridisk vakuum. I disse tilfeller kan det være ønskelig og nødvendig med en territoriell konkurs.¹⁷ I tillegg vil det å henvise den søkende til et annet land kunne ha uheldige konsekvenser i situasjoner hvor det dreier seg om raskt å redde verdier. Hensynet til kreditorene taler derfor for at det blir åpnet territoriell konkurs.

---

¹⁵ Se Israël 2005 s. 12

¹⁶ Se Bogdan 1983 s. 82

¹⁷ Se Bogdan 1983 s. 85

På den annen side er ikke dette en konkurs som medfører hensiktsmessig fordeling av midler.¹⁸ En slik konkurs kalles ofte særkonkurs.

2.3 Vernetingsregler

Når jeg snakker om internasjonal konkursjurisdiksjon, snakker jeg om reglene for stedlig kompetanse til å åpne konkurs. Reglene blir kalt vernetingsregler. Vernetingsregler er en absolutt prosessforutsetning etter norsk rett og saken som behandles må høre under norsk domsmyndighet.¹⁹ De enkelte land står i utgangspunktet fritt når det gjelder utformingen av sine egne vernetingsregler. Som suverene stater kan de selv bestemme hvem det skal åpnes konkurs hos og hvem som skal ha kompetanse til å gjøre det. De fleste land har inntatt begrensninger i sine vernetingsregler. Årsaken er at territorialhøyhetens grunnsetning innebærer at tvang kun kan utøves på vedkommende stats eget territorium, samt politiske hensyn og hensiktsmessighetsbetraktninger.²⁰ Det er lite hensiktsmessig med regler om vernetingskompetanse dersom skyldners midler hovedsaklig befinner seg i et land hvor norske myndigheter ikke har tvangsmyndighet. Innholdet og utstrekningene av begrensningene vil variere.

En konkurs i et land hindrer ikke at skyldner blir utsatt for konkursforfølgning i et annet land.²¹ Konsekvensen av dette er at skyldner kan bli satt under forfølgning to plasser. Dette kan skje i de tilfeller land har ulike vernetingsregler, men også i de tilfeller hvor vernetingsreglene er like. To stater kan foreta ulik fortolkning. For kreditorene, debitor og andre rekvirenter vil det kunne fremstå som et spørsmål om valg av forum når konkurs kan åpnes i mer enn et land (forum shopping). For det første følger en sak de prosessuelle regler

---

¹⁸ Se punkt 3 om tilknytningskriterier

¹⁹ Se Skoghøy 2001 s. 131

²⁰ Se Huser 1988 s. 456

²¹ Se Skoghøy 2001 s. 388

hvor konkurs åpnes. Videre antas det i konkurs at loven skal anvendes *lex concursus*.²² Dette medfører at dersom norske vernetingsregler anser norsk domstol for å være kompetent, da vil norske regler for konkursbehandlingen anvendes på den konkrete sak.

3 Generelt om tilknytningskriterier ved konkurs

3.1 Økonomisk tyngdepunkt

Det er opp til hver enkelt stat å fastsette hvilken tilknytning som skal kreves for at statens domstoler skal ha internasjonal kompetanse. Jeg vil i det følgende ta for meg ulike tilknytningskriterier og vise hvilke som kan egne seg for en universell forfølgning og en territoriell forfølgning.

De fleste land tar utgangspunkt i at en konkursforfølgning bør innledes i det land hvor skyldnerens økonomiske tilknytning er sterkest.²³ En forfølgning her gir best mulighet for å klarlegge skyldnerens totale økonomiske situasjon og den har gode forutsetninger for å gjennomføres effektivt. Det er et godt utgangspunkt for en universell konkurs. Tar man utgangspunkt i en tilknytning som ”økonomisk tyngdepunkt” vil det imidlertid kunne oppstå en konflikt mellom rettsikkerhet og fleksibilitet. På den ene siden får domstolene stor grad av frihet til å komme med en avgjørelse som er tilpasset det konkrete tilfellet. På den annen side vil det kunne oppstå tolkningsvanskeligheter. En skyldners virksomhet kan være delt i ulike land og det kan være vanskelig å veie de ulike komponentene mot hverandre for å finne det økonomiske tyngdepunkt. Det er ofte tidsbrist ved åpning av konkurs og domstolen trenger derfor raskt og med hjelp av relativt entydige kriterier å avgjøre sin kompetanse. Opereres det med et vidt begrep vil det kunne ta tid å avgjøre hvorvidt det skal åpnes konkurs. Hensynet til rettsikkerhet og effektivitet taler derfor mot at

---

²² Se Bogdan 1983 s. 94

²³ Se Bogdan 1983 s. 49

man nøyer seg med et slikt allment og vanskelig kriterium for å bestemme konkursjurisdiksjon. I flertallet av land ser man det nødvendig å bestemme konkursjurisdiksjon ved hjelp av mer konkrete tilknytningsmomenter enn ”økonomisk tyngdepunkt”. Det valgte tilknytningsmoment vil variere.²⁴ Som regel vil enhver konkurs begrunnet ut fra hjemsted, sete, hovedkontor og registreringsplass kunne gjenspeile skyldners økonomiske forhold.²⁵

3.2 Statsborgerskap/registreringsstat

Konkurs basert på statsborgerskap for fysiske personer og registreringsstat for juridiske personer kan egne seg for en universell konkurs. Fra et rettslig standpunkt har statsborgerskap fordeler fremfor økonomisk tyngdepunkt. Det kan bevises med offisielle dokumenter og det vil være enkelt for kreditorene å forholde seg til. Problemet med et slikt tilknytningskriterium er at det ikke alltid gir uttrykk for de reelle forholdene. Det vil kunne medføre at skyldner får innvirkning på hvor konkurs åpnes, ved selv ved å registrere seg på bestemte plasser.

3.3 Formue og næringsutøvelse

Konkurs basert på formue kan være nødvendig for å hindre at enkelte eiendeler havner i et juridisk vakuum. Formue kan være ulike ting, både løsøre og fast eiendom. En slik forfølgning tar sikte på å beskytte kreditorene i det enkelte land. Den tar ikke hensyn til ønsket om en hensiktsmessig fordeling av midler. Det samme vil gjelde for en konkurs ved skyldners næringsutøvelse. Det vil være gunstig for de nasjonale kreditorene, men forfølgningen tilgodeser ikke universalitetsprinsippet og ønsket om å få til en hensiktsmessig fordeling av midler.

3.4 Opphold

Oppholdsverneting kan virke noe tilfeldig. Det i utgangspunktet ingen særlig tilknytning til den domstolen som blir kompetent. En slik forfølgning kan være praktisk hvor det ikke er

---

²⁴ Se Bogdan 1983 s. 49

²⁵ Se Bogdan 1983 s. 49

andre og sterkere tilknytningsfaktorer og det er eneste mulighet til å få skyldneren erklært konkurs. Det vil kunne være et nyttig grunnlag for å unngå at skyldner bevisst lar være å etablere en fast tilknytning og dermed lager et rettsomt rom hvor han ikke kan erklæres konkurs.²⁶ Denne problemstillingen aktualiseres kun i tilfeller med fysiske personer. Har ikke skyldner tilstrekkelig tilknytning til et land, er det rimelig at han kan slås konkurs i det landet han befinner seg.

3.5 Hvor forpliktelse er påtatt

I noen land er det tilstrekkelig for åpning av konkurs at skyldneren har påtatt seg en forpliktelse i landet.²⁷ Geografis utspring er således avgjørende for åpning av konkurs. Begrunnelsen for dette er at skyldner skal underkastes den rettsordning som han befinner seg i når han påtar seg en forpliktelse. Et slikt tilknytningskriterium tilgodeser hensynet til kreditorene. Det vil ikke egne seg for en universell konkurs.

4 Norske regler

4.1 Forholdet mellom tvistemålsloven og konkursloven

Utgangspunktet for den internasjonale kompetanse ved konkurs er kkl. § 146 (1) første punktum. Bestemmelsen har karakter av tvungen vernetingsregel. Det vil si at saken må anlegges i en bestemt rettskrets uten hensyn til om saksøkte har hjemting der eller ikke.²⁸ Bestemmelsen angir vernetingsregel for gjeldsforhandling etter konkursloven del I og konkursbehandling etter konkursloven del II. Ordlyden i bestemmelsen indikerer at den kun omhandler interne spørsmål. Bestemmelsen er knyttet til valg mellom flere skifteretter og den tar i bruk ord som ”skifterett” og ”Foretaksregistrering”. Det fremkommer imidlertid av forarbeidene til konkursloven, at kkl. § 146(1) om norske domstolars stedlige

---

²⁶ Se Bogdan 1983 s. 90

²⁷ Se punkt 4.9

²⁸ Se Skoghøy 2001 s. 227

kompetanse skal anvendes på tilfeller med tilknytning til utlandet.²⁹ Dette er også lagt til grunn i rettspraksis og juridisk teori. Det innebærer at norske domstoler ikke er kompetente til å åpne konkurs i andre tilfeller enn de som er nevnt i kkl. § 146 (1). Slik kompetanse vil likevel kunne følge av overenskomst med fremmed stat jf. kkl. § 161.³⁰

Det følger av kkl. § 146 at hvor skyldner er registrert i Foretaksregisteret skal vurderingen av verneting avgjøres ut fra ”hovedforretningssted”. Hvor skyldneren ikke er registrert i Foretaksregisteret skal verneting avgjøres ut fra reglene i tvml. § 17 til 21 jf. kkl. § 146. Til tross for at det i forarbeidene til tvistemålsloven er uttalt at de interne reglene ikke egner seg til anvendelse på internasjonale forhold, anvender man reglene ved konkurs som har tilknytning til flere land. Denne typen analogier ikke alltid er tilfredsstillende. De reelle hensyn som er avgjørende ved internasjonal konkurs og nasjonal konkurs er ikke alltid de samme.

Forskjellen mellom reglene i konkursloven og tvistemålsloven skyldes deres ulike natur. Mens tvistemålsloven vektlegger å finne det meste hensiktsmessige verneting for den enkeltstående tvist, er konkurslovens formål å fastsette det mest hensiktsmessige sted å foreta en endelige og fullstendige konkurs.

4.2 Kkl. § 146 ”hovedforretningssted”

4.2.1 Registrering

Reglene om registrering står i foretaksregistreringsloven fra 21. juni 1985 nr. 78. Registrering i enhetsregisteret, jf. Enhetsregisterloven fra 3. juni 1994 nr. 15 vil ikke ha betydning for konkursverneting.³¹ Fordi registrering er avgjørende for hvilken bestemmelse som kommer til anvendelse, kan det være interessant å se på hvilke foretak som faktisk må registreres. Foretaksregisteret er felles for hele landet og utgjør en del av

---

²⁹ Se NOU 1972:20 s. 228

³⁰ Se punkt 4.13 om den nordiske konkurskonvensjon

³¹ Se Kløvstads artikkel ”Huskeliste for konkursbegjæringer” punkt 1a

registerenheten i Brønnøysund. Hvem som er registreringspliktige fremgår av foretaksregisterloven § 2-1. Også utenlandske foretak som driver virksomhet i landet eller på kontinentalsokkelen er pliktige til å registrere seg. Det er det utenlandske selskap som sådan som skal registreres, ikke en filial eller avdeling. Dette gjelder alle utenlandske foretak. Det er ikke noe krav om at det må ha et eget kontor her, men det må ha en fast norsk forretningsadresse.³² Det ble vurdert i forarbeidene om registreringen burde være avgjørende for hva som er hovedforretningssted.³³ En slik regel vil gjøre det enklere å finne hovedforretningsstedet. Konklusjonen i forarbeidene var at dette ikke var ønskelig. Begrunnelsen var at det registrerte ikke nødvendigvis vil samsvare med realiteten.³⁴ Det er de reelle forhold som skal være avgjørende. Dette er også lagt til grunn i rettspraksis jf. Rt. 1993 s. 218. Her uttalte Høyesterett at "hovedforretningssted" vil være det sted hvor virksomheten faktisk er drevet. Fordelen med en slik regel er at man unngår risikoen for at skyldner rent formelt lar seg registrere en plass hvor det er gunstige regler. På den annen side vil en regel som tar utgangspunkt i registrering være mye enklere å kontrollere enn en regel hvor de formelle forhold er avgjørende. Selv om registrering ikke er avgjørende, skal den tillegges stor vekt. Dette ble uttalt i forarbeidene og er lagt til grunn i rettspraksis.³⁵

I praksis vil nok foretak som er registrert som norske i Foretaksregisteret kunne tas under gjeldsforhandling eller konkurs i Norge. Registreringen skal alltid angi forretningskommune og det gjelder et sannhetskrav ved registrering. Både norske foretak og utenlandske foretak skal angi forretningsadresse jf. § 3-8. Utenlandske foretak skal oppgi forretningsadresse for hovedforetaket jf. § 3-8 nr. 1 og stedet for forretningssted her i landet jf. § 3-8 nr. 6.

Selv om det registrerte ofte samsvarer med realiteten, må retten forvise seg om at det faktiske hovedforretningssted er i Norge dersom debitor også driver virksomhet i

---

³² Se Dahl m.fl 1992 s. 4

³³ Se NOU 1972:20 s 227

³⁴ Se punkt 3.2 om statsborgerskap og registreringsstat som tilknytningsfaktor

³⁵ Se NOU 1972: 20 s. 227 og Rt 1988 s. 1110

utlandet.³⁶ Et selskap stiftet i utlandet vil kunne være norsk i foretaksregisterets forstand. Imidlertid vil nok de færreste slike foretak ha sitt faktiske hovedforretningssted i Norge.³⁷

Det fremkommer ingenting i loven om virkningen av registrering i utenlandsk register. I forarbeidene sies det at man må likestille registrering i tilsvarende utenlandsk register med anmeldelse i Foretaksregisteret.³⁸ Hva som skal forstås et tilsvarende register sies det ikke noe om. Det må nok kunne kreves at visse formelle krav er oppfylt. Typisk at registeret er opprettet ved lov, det er en oppnevnt en registerfører o.l. „slik som etter norsk rett. Companies House i England vil nok oppfylle dette kravet.

Det følger av forarbeidene at dersom skyldner er registrert selv om han ikke har plikt til det, skal han behandles etter de regler som gjelder for registreringspliktige.³⁹ Dette gjelder også tilfeller hvor skyldneren har hatt sin virksomhet registrert, men anmeldelsen senere er slettet. Begrunnelsen er at man antar at virksomheten som regel har et slikt omfang at det er hensiktsmessig at foretaket blir vurdert ut fra regelen om ”hovedforretningssted”.

4.2.2 Tidspunkt

Tidspunktet for når tilknytningen må foreligge, antas å være når konkurs blir begjært. Det vil si at en eventuell flytting etter at det er begjært konkurs, men før det er åpnet ikke vil ha noen betydning for vernetingskompetansen. Dette vil også være utgangspunktet for de andre tilknytningskriterier for konkurs i norsk rett.⁴⁰ Annet kan imidlertid følge av loven.

---

³⁶ Se Huser 1988 s. 449

³⁷ Se Huser 1988 s. 449

³⁸ Se NOU 1972:20 s. 228

³⁹ Se NOU 1972:20 s. 227

⁴⁰ Se Brækhus 1991 s. 91

4.2.3 Tolkning

For at norsk rett skal ha kompetanse til å åpne konkurs når det foreligger tilknytning til flere land, må virksomheten i Norge utgjøre ”hovedforretningssted” jf.kkl. § 146(1). Begrepet ”hovedforretningssted” består av to deler.

For det første er det avgjørende for kompetansen til å åpne konkurs at virksomheten er et forretningssted. Et foretaks forretningssted blir vanligvis forstått som den plassen hvor den daglige ledelse holder til og den plassen tredjemenn forholder seg til. Et forretningssted kan være et produksjonsanlegg, en avdeling, en filial og annen forretningsadresse.

Forretningssted kan slås fast ut fra de opplysninger som brukes overfor forretningsforbindelser, hva som står på fakturaer og lignende.

For det annet er det avgjørende at forretningsvirksomheten utgjør hovedforretningsstedet. At forretningsstedet er et hovedforretningssted vil kun være av betydning hvor debitor har flere forretningssteder i ulike land. Problemet vil bestå i å klarlegge hvilken av flere mulige plasser, som vil utgjøre hovedforretningssted. Det fremkommer ikke klart av ordlyden hva som skal forstås som ”hovedforretningssted”. Det følger av forarbeidene til konkursloven at man ved vurderingen av hovedforretningssted i tillegg til å se på registrering, skal se på ”virksomhetens art, omfang, plassering av administrasjon og plassering av produksjon m.v”.⁴¹ Hvilken vekt man tillegger det enkelte moment vil avhenge av den konkrete situasjonen. Det er de reelle forholdene som er avgjørende. I praksis vil vurderingen av hva som er hovedforretningssted bero på en bevismessig vurdering. Generelt kan man si at dersom det ikke kan føres bevis for at hovedforretningsstedet er en annen plass enn det registrerte kontoret, da vil det registrerte ofte være utslagsgivende. Retten er avhengig av at partene kommer med opplysninger om forholdene i det enkelte tilfellet. Rettens avgjørelse vil først og fremst bero på formelle forhold sammenholdt med opplysninger som blir gitt.

---

⁴¹ Se NOU 1972:20 s. 227

Som regel styres et foretak ut fra daglig leder i henhold til styrets beslutninger og hvor styrets beslutninger gjennomføres vil da utgjøre hovedforretningssted. Hvor den daglige ledelse skjer på forskjellige plasser, vil det avgjørende måtte være hvor ledelsen koordineres.

Det foreligger ingen Høyesterettspraksis omkring forståelsen av "hovedforretningssted" jf. kkl. § 146(1) første punktum. Spørsmålet har imidlertid vært oppe for lagmannsretten i forbindelse med konkurs i norsk avdeling av utenlandsk foretak. Når et utenlands foretak etablerer en norsk filial, betegnes dette som et NUF. Det er også vanlig at virksomhet i utlandet blir organisert som et AS. Et AS vil imidlertid ikke skape samme vernetingsproblematikk som et NUF, fordi et datterselskap vil være et selvstendig rettssubjekt. Et datterselskap kan slås konkurs alene.

Konkurs i forbindelse med norsk avdeling av utenlandsk foretak har skapt problemer for kreditorer i Norge. Ofte opplever kreditorene at deres situasjon ved en konkurs blir dårlig. Et NUF kan ikke slås konkurs alene, det er kun hovedforetaket som kan det. Dersom avdelingen utgjør "hovedforretningssted" i Norge har norsk rett kompetanse til å åpne konkurs. Når den ikke gjør det vil foretaket måtte slås konkurs i utlandet. Kreditorene må da forholde seg til en konkurs i et annet land. I de tilfeller hvor avdelingen kun er etablert av etableringskostnadmessige årsaker, vil det i utgangspunktet være klart at det kan slås konkurs i Norge etter norsk rett. Det følger av avgjørelsen fra EF domstolen i den såkalte Centros saken, at denne måten å organisere seg på er lovlig.⁴² Dette gjelder også for Norge gjennom EØS samarbeidet.

I kjennelse fra Frostating lagmannsrett LF-2005-01-27 var spørsmålet var om foretaket Nordic Business Management Ltd, kunne slås konkurs i Norge etter kkl. § 146. Foretaket var stiftet i utlandet, men hadde opprettet en filial i Norge. Lagmannsretten kom til at hovedforretningsstedet var i Norge til tross for at saksøkte hevdet at hovedforretningsstedet

---

⁴² C-212-97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen

var flyttet før konkursåpning. Dommen ble avsagt under dissens. Flertallet anførte som begrunnelse at det avgjørende må være at det sist kjente hovedforretningssted var i Trondheim. At den norske avdelingen av selskapet ble slettet i Foretaksregisteret dagen før konkursåpning kunne ikke ha betydning. Flertallet så det ikke som en reell flytting av selskapets hovedforretningssted. Det ble heller ikke ansett for avgjørende at eier hadde flyttet. Mindretallet kom til at hovedforretningsstedet var flyttet og lå i Storbritannia. De la til grunn at det avgjørende må være hvor virksomheten faktisk er drevet i tiden frem mot konkursbegjæringstidspunktet. Mindretallet anførte til støtte for sitt synspunkt at virksomheten ble trappet ned i Trondheim. De ansatte ble sagt opp frem mot konkursåpningstidspunktet. I tillegg ble det lagt vekt på at leieforhold i Trondheim ble sagt opp og at eier personlig hadde meldt utflytting fra Trondheim. Det var etablert kontor i London og eier var registrert som bosatt i London. Videre skattet eier til London og dagen før konkurs ble avdeling slettet i foretaksregisteret. Mindretallet fant det bevist at virksomheten ble ledet fra London.

Når det gjelder norske foretak i utlandet, det vil si at det er opprettet en avdeling i utlandet, vil problemstillingen være den samme. Dersom norsk rett skal være kompetent til å åpne konkurs må hovedforretningsstedet reelt sett ligge i Norge. Dersom foretaket kun er stiftet i Norge for å unngå regelverket i utlandet vil ikke norsk rett være kompetent til å åpne konkurs.

I annet ledd av § 146 er det oppstilt en regel om overføring mellom domstolene. Det fremkommer av forarbeidene at denne bestemmelsen kun skal gjelde overføring mellom norske skifteretter.⁴³ Dette er også lagt til grunn i teorien.⁴⁴ En norsk domstol kan derfor ikke overføre behandling til utenlandsk skifterett etter regelen i § 146 (2).

Konklusjonen er således at bestemmelse av hovedforretningssted må bero på en helhetsvurdering hvor det avgjørende er de reelle forholdene. Det kan synes som om det

---

⁴³ Se NOU1972: 20 s. 228

⁴⁴ Se Huser 1988 s. 448

sentrale problem ved bestemmelse av ”hovedforretningssted” jf. kkl. § 146 er å finne tilstrekkelige bevis for at dette er en annen plass en det registrerte.

4.3 Tvml. § 21 ”sæte”

4.3.1 Registrering

Det følger av tvml. § 21 (1) første punktum at selskaper og andre juridiske personer som ikke er registrert i foretaksregister, har hjemting der ”styret har sitt sæte eller sidst hadde sitt sæte”. Det er et vilkår for anvendelse av tvml. § 21(1) at den juridiske personen ikke er ”registrert” i foretaksregisteret. Hvilke foretak som er registreringspliktig fremkommer av fregl. § 2-1. De selskaper som ikke er nevnt her, og de som er nevnt her men som ikke er registrert, vil da bli regulert av tvml. § 21(1). Det er få foretak som blir vurdert etter denne regelen.

4.3.2 Tolkning

I tillegg til vilkåret om registrering er det et vilkår etter tvml. § 21(1) at foretaket har et ”styre”. Hvorvidt et foretak må ha styre vil avhenge av hvilken foretaksform man står overfor.

Deretter er det et vilkår at styret har sitt ”sæte” i Norge. Det foreligger ingen definisjon av begrepet ”sæte”. Ut fra en ordlydsfortolkning kan formuleringen forstås på ulike måter. Forarbeidene sier ikke noe om forståelsen av begrepet. I teorien operer man med to forståelser av begrepet. For det første kan det forstås som plassen hvor hovedkontoret er lokalisert og for det annet som plassen hvor den faktiske virksomhet utøves. Huser hevder at selskapets hjemting må være hvor styret faktisk utøver sine styrefunksjoner fra og ikke hva som utad i slike sammenhenger måtte opplyses å være styrets eller selskapets adresse.⁴⁵ Audahl mener det samme.⁴⁶ Ifølge Aarbakke i kommentar til fregl. § 1-2 og ”hovedkontor”

---

⁴⁵ Se Huser 1988 s. 455

⁴⁶ Se Augdal 1967 s. 136-137

vil sete for enkeltmannsforetak bety faktisk forretningssted og for juridiske personer hvor styrefunksjonene utøves.⁴⁷ Hensynet bak konkursreguleringen tilsier at det er på plassen for den økonomiske virksomhet at foretaket bør slås konkurs, det vil si hvor styrets beslutninger blir gjennomført og ikke hvor styret er lokalisert.

Luganolovent omhandler domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker. Loven gjelder ikke for konkurs jf. Art. 1 (2). Luganokonvensjonen er en parallell til Brussel konvensjonen. Det følger av art. 2(1) at personer med bosted i en konvensjonsstat skal saksøkes ved ”domstolene i bostedsstaten”. Art 53 (1) sier at for juridiske personer vil ”sete reknes som dens bosted ved anvendelse av Konvensjonen”. Bestemmelsen tar i bruk samme formulering som tvml. § 21 (1) første punktum. Selv om konvensjonen ikke omhandler konkurs, bør tvml. § 21 tolkes i samsvar med bestemmelsen i konvensjonen. Begrunnelsen for dette er at det vil være retts teknisk vanskelig å forholde seg til ulike tolkninger.

Ved avgjørelse av hvor sete er jf. art. 53(1) skal retten anvende sin egen internasjonale privatrett. Spørsmålet om sete er regulert i internasjonal privatrett, men dog på en uklar måte i Norge. To muligheter foreligger, enten hovedseteteorien eller inkorporasjonsteorien/stiftelsesteorien (heretter kalt stiftelsesteorien). Dette er de to hovedretningene som også gjør seg gjeldende i internasjonal teori og praksis.⁴⁸ Stiftelsesteorien tar utgangspunkt i det land hvor selskapet er stiftet og den lov som stiftelsen har foregått etter. Hovedseteteorien innebærer at man tar utgangspunkt i loven i det land hvorfra selskapet reelt styres. Det er ikke avklart i norsk rett hvilken av disse som utgjør hovedregelen. Det er uenighet i teorien. Woxholt anbefaler at man tar utgangspunkt i stiftelsesteorien.⁴⁹ Cordes og Stenseng tar utgangspunkt i hovedseteteorien.⁵⁰

---

⁴⁷ Se Aarbakke i Tidsskrift for rettsvitenskap 1988 s. 77

⁴⁸ Se Lundgaard m.fl. 2000 s. 186 flg.

⁴⁹ Se Woxholt i Lov og Rett 1993 s. 587

⁵⁰ Se Cordes m.fl. 1999 s. 205 og Lundgaard m.fl. 2000 s. 188

I norsk internasjonal privatrett er det således usikkert hvilken betydning ”sæte” begrepet skal ha. Forståelsen av begrepet vil derfor ikke bidra til å klargjøre den prosessrettslige forståelsen av begrepet etter tvml. § 21 jf. kkl. § 146.

Bestemmelsen i Luganokonvensjonen art. 53 er lik Brusselkonvensjonen art. 53. Brusselkonvensjonen ble inngått i 1968 og er en såkalt dobbel konvensjon og inneholder regler om både anerkjennelse og fullbyrding av utenlandske dommer og regler om internasjonalt vernetting.⁵¹ I desember 2000 vedtok EU en ny forordning som erstattet Brusselkonvensjonen med virkning fra mars 2002. Dette er en del av det sivilrettslige samarbeidet som skjer for harmonisering av sivilprosessen gjennom fellesskapsretten i EUs traktatgrunnlag.⁵² I dag gjelder Brusselforordningen i alle medlemsstater i EU. Brusselkonvensjonen gjelder fortsatt for Danmark, mens Luganokonvensjonen gjelder for Island, Norge og Sveits. Brusselforordningen er stort sett sammenfallende med Brusselkonvensjonen. Den nye forordningen medfører imidlertid forandringer på visse punkter. Brusselkonvensjonens art. 53 om vernetting ved ”sete”, lik Luganokonvensjonens art. 53, er nå erstattet med en autonom definisjon av bosted for en juridisk person jf art. 60. Ifølge art 60 i Brussel I er nå en juridisk persons hjemsted definert som tre ulike plasser. For det første kan det være ”statutory seat”, for det annet ”central administration” og for det tredje ”principal place of business”. Ifølge den svenske oversettelsen ”stadgeenliga säte”, ”hovudkontor” eller ”hovudsakliga verksamhet”. For øyeblikket er det derfor ikke samsvar mellom Luganokonvensjonen og Brusselforordningen.

Konklusjonen er således at det er to mulige forståelser av begrepet ”sæte” etter tvml. § 21 jf. kkl. § 146. Legger man til grunn at det er snakk om det plassen for den reelle ledelse, vil begrepet ta sikte på samme plass som ”hovedforretningssted” jf. kkl. § 146. Legger man til grunn at det er snakk om lokalisering av hvor sete er vil kkl. § 146 ”hovedforretningssted” og tvml. § 21 gi anvisning på ulike plasser.

---

⁵¹ Se Rognlien 1993 s. 88

⁵² Se NOU Rett på sak. Kap 4.1

4.3.3 Tvistelov av 17. juni 2005

Det er kunngjort en lov som nå vil erstatte tvistemålsloven av 1915. Loven er gitt navnet lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven). Loven er kunngjort 17. juni 2005. Den har ikke trådt i kraft. Justis- og politidepartementet tar sikte på at loven trer i kraft 1. juli 2007.⁵³ I den nye loven er den nåværende tvml. § 21 splittet opp i tre ulike ledd. Det følger av § 4-4 (3) om alminnelig verneting at ”Virksomheter registrert i Foretaksregisteret har alminnelig verneting på det sted virksomhetens hovedkontor ifølge registreringen ligger”(bestemmelsen tar i bruk samme formulering som NOU § 4-3). Den nye tvisteloven angir kun bestemmelse om alminnelig verneting for registrerte foretak. Dette vil kunne skape et problem i forhold til kkl. § 146 som har en bestemmelse som etter sin ordlyd skal gjelde for ikke registrerte foretak. Det fremkommer imidlertid av NOU at den nye bestemmelsen ikke skal innebære noen realitetsendring fra gjeldende rett.⁵⁴

4.4 Tvml. § 21 ”sidst hadde sitt sæte”

Det følger av tvml. § 21 første punktum at plassen hvor et foretak ”sidst hadde sitt sæte” også vil kunne gi grunnlag for åpning av konkurs. Bestemmelsen vil ha aktualitet i de tilfeller hvor virksomheten er flyttet. Universalitetsprinsippet taler mot at bestemmelsen kommer til anvendelse. Huser antyder at bestemmelsen kommer til anvendelse⁵⁵. I de tilfeller skyldner har forlatt landet for å unngå konkurs vil det kunne være grunn til å anvende bestemmelsen.⁵⁶ Det vil også kunne være grunn til å anvende bestemmelsen i de tilfeller hvor det ikke kan påvises sete i Norge eller i utlandet.

---

⁵³ Se Høringsbrev, Tidspunkt for ikraftsetting av ny tvistelov-faktiske forutsetninger og overgangsregler punkt 8

⁵⁴ Se NOU Rett på sak punkt 4.5

⁵⁵ Se Huser 1988 s. 444

⁵⁶ Se Brækhus 1991 s. 91

4.5 Tvml. § 21 ”den person, stevningen skal forkyndes for”.

Kan det ikke påvises et ”sæte” skal ”hjemtinget være det samme som for den person, stevningen skal forkyndes for”. Jf. § 21 annet punktum. Vurderingen blir den samme som etter tvml. § 18.⁵⁷

4.6 Tvml. § 18 ”bopel”

4.6.1 Skillet mellom det privatrettslige og prosessrettslige domisil

Utgangspunktet for vurderingen av hjemting etter tvml. § 18 (1) første punktum er en persons ”bopel”. I norsk rett har begrepet domisil blitt brukt for fysiske personers bopel og for juridiske personers sete. I dag legger Danmark, Island, England og Norge til grunn prinsippet.⁵⁸ Domisilbegrepet er ikke underlagt en felles internasjonal fortolkning. Det er i stedet opp til hver enkelt stat å definere innholdet og omfanget av domisil. Domisil har historisk sett vært det mest passende tilknytningsgrunnlag for konkursforfølgning. Denne tilknytningen har vært brukt fordi den har blitt ansett for samsvare med det økonomiske tyngdepunkt.

Bopel kan være avgjørende for om man kommer inn under bestemte rettigheter, hvilke materielle regler som skal anvendes på en sak og om det foreligger prosessuell kompetanse. Begrepet kan ikke forstås på samme måte i relasjon til de forskjellige områder. Det privatrettslige og det prosessrettslige bopelsbegrep er knyttet til hverandre da domstolen først kan prøve det internasjonale privatrettslige bopelsbegrep etter å ha funnet å ha prosessrettslig jurisdiksjon. Begrepene kan også være sammenfallende i de tilfeller hvor rettsvalget avgjøres på jurisdiksjonsplanet. Forskjellene mellom begrepene må likevel ikke overdrives fordi man regner kjernen i begrepet for å være felles.⁵⁹

---

⁵⁷ Se punkt 4.6 flg.

⁵⁸ Se Sannes 1998 s. 2

⁵⁹ Se Sannes 1998 s. 2

Det lar seg ikke gjøre å ta en forståelse formulert for ett rettsområde og anvende den på et annet rettsområde. For eksempel vil de hensyn og vurderinger som er sentrale ved avgjørelse av prosessrettslig bopel etter folketrygdloven §2-1, ikke være de samme som ved avgjørelse av prosessrettslig bopel etter kkl. § 146 jf. tvml. § 18.⁶⁰ Bopel etter folketrygdloven § 2-1 avgjøres ut fra lovens formål og at det skal være enkelt å praktisere. Loven definerer derfor 12 måneders opphold som bopel og 12 måneders fravær som tap av bopel. Slike faste tider kan ikke uten videre tolkes inn i bopelsbegrepet hvor det brukes som territoriell tilknytningsfaktor i konkurs jf. kkl.§ 146(1).⁶¹

Årsaken til at det oppstilles ulike krav til det privatrettslige og det prosessrettslige begrep, er at virkningene av å oppfylle bopelskravet vil være ulike. Bopel i internasjonal privatrettslig forstand vil ha vidtrekkende følger, da det å ha bopel vil medføre et rettsvalg. En prosessrettslig bopel vil kun medføre en adgang til å få saken prøvd for domstolen. Kravene til bopel i internasjonal privatrett er derfor strengere enn de kravene oppstilles innenfor internasjonal prosessrett. For at det privatrettslige bopelsbegrep skal være oppfylt kreves det fysisk tilstedeværelse i et land og hensikt om å forbli der. Det prosessrettslige begrep krever ikke varighet på samme måte.

At bopelsbegrepet er formålsbestemt ble nettopp uttalt av mindretallet i Rt. 1890 s. 70.⁶² Ved spørsmål om sak skulle åpnes i Kristiania eller Asker, ble det sagt at man kan ikke legge avgjørende vekt på hvor den innstevnede på stevningstidspunktet hadde nærmest tilknytning til ut fra personlige interesser. Det ble uttalt at dette har betydning for hvor innstevnede har borgelig ombud og skatteplikt. Avgjørelsen av skatteplikt og hvor en person har sitt personlige verneting må derfor avgjøres ut fra ulike hensyn.

---

⁶⁰ Se Thue 2002 s. 55

⁶¹ Se Thue 2002 s. 55

⁶² Se Thue 2002 s. 59

I administrativ praksis og i rettspraksis er det eksempler på at det ikke blir skilt mellom det internasjonale privatrettslige og det prosessrettslige begrep. Det kan virke som om man i flere avgjørelser flytter bopelsbegrepet over fra internasjonal prosessrett til norsk privatrett.⁶³ Rettsteknisk ville det vært forenkende om man kunne operere med et bopels begrep. Det er imidlertid ikke mulig fordi det er ulike hensyn gjør seg gjeldende ved vurderingen av begrepet.

4.6.2 Tolkning

Som en indikasjon på hva det innebærer å ha bopel kan man se på de ulike kriterier for å avgjøre om skyldner har mistet sin bopel i Norge. I Rt. 1988 s. 1110 var spørsmålet om skyldner hadde oppgitt sin bopel i Norge. Høyesterett uttalte generelt om forståelsen av tvml. § 18 at begrepet må få et innhold som er formålsbestemt og at spørsmålet om bopel i tvilstilfeller vil måtte bero på en helhetsvurdering som i atskilling grad vil kunne bli skjønnsmessig. Det må stilles strenge krav for å godta at konkursdebitor har oppgitt sin bopel i Norge slik at han ikke lenger har hjemting her. Videre ble det uttalt at de faktiske forhold som påberopes til støtte for at bopel er oppgitt i Norge, må underbygges med klare bevis. Flytting må innebære et klart og objektivt konstaterbart oppbrudd. I den konkrete sak kom Høyesterett til at bopel i Norge ikke var oppgitt. Høyesterett begrunnet sin avgjørelse med at skyldner ikke hadde søkt om oppholds- og arbeidstillatelse i det nye land, han hadde ikke godtgjort at det ville være kurant å få innvilget søknad om oppholdstillatelse og folkeregisteret hadde først registrert flyttemelding etter at begjæring om konkurs var innkommet til skifteretten.

Det er de reelle forhold som er avgjørende i forhold til bopelsvurderingen. Dette ble blant annet slått fast i Rt. 1997 s. 721. Saken omhandlet spørsmål om bopel i Norge jf. kkl. § 146 jf. tvml. § 17. Det ble uttalt av Høyesterett at det ved vurderingen av bopel er den faktisk bopel som er avgjørende og ikke folkeregisteradressen. Videre ble det uttalt at den adressen som fremgår av folkeregisteret vil være et moment av betydelig vekt når det er tvil

---

⁶³ Se Cordes m.fl. 1999 s. 116.

om hvor vedkommende faktisk bor. Bakgrunnen for at det er de reelle forhold som er avgjørende er de samme som for juridiske personer.⁶⁴

Vurderingen av om skyldner har prosessrettslig bopel må det derfor tas utgangspunkt i objektivt konstaterbare kriterier. Det vil si at det ikke er tilstrekkelig med hensikt slik det er etter det privatrettslige begrep. Den subjektive hensikt må kreve et klart objektivt oppbrudd etter kkl. § 146. Flere objektive momenter kan spille inn. For det første vil det kunne være av betydning hvorvidt skyldner har statsborgerskap i Norge. Det vil også være et sentralt moment hvorvidt skyldner har søkt om oppholds- eller arbeidstillatelse. Det må foretas en konkret vurdering i hver enkelt sak. Vekten av det enkelte moment vil avhenge av hvilke andre omstendigheter som forekommer i den aktuelle sak. Det er antydning i teorien at det prosessuelle bopelsbegrep generelt vil være oppfylt dersom man bor i landet og det er sannsynlig at man gjør det når saken berammes.⁶⁵ I tillegg kreves det nok at man må ha mulighet til å få rettslig bistand. Det kreves ikke at personen skal forbli på plassen. I tillegg vil det kunne være av betydning hvorvidt en dom kan eksekveres i landet.⁶⁶

De sentrale hensyn når det internasjonale prosessuelle bopelsbegrep skal gis et innhold, er de samme som gjør seg gjeldende i forhold til de norske vernetingsregler. Det viktigste er hensynet til hva som er mest praktisk og minst byrdefullt for saksøkte. Det er også viktig for saksøker å kunne innrette seg på hvor søksmål kan anlegges.⁶⁷

Konklusjonen er således spørsmålet om prosessrettslig bopel avgjøres ut fra de reelle forhold hvor de objektive konstaterbare fakta er avgjørende.

---

⁶⁴ Se punkt 4.2.1

⁶⁵ Se Thue 2002 s. 57

⁶⁶ Se Thue 2002 s. 58

⁶⁷ Se Thue 2002 s. 57

4.6.3 Tvistelov av 17.juni 2005

I den nye tvistelovens §4-4 (2) står det at for fysiske personer er det alminnelige verneting bopel. Bestemmelsen tilsvare § 4-3 i NOU: 2001:32. Reglene i § 4-4(2) er ment å tilsvare det som i tvistemålsloven §§ 17-21 og andre steder er kalt hjemting.⁶⁸ Vurderingen av bopel skal avgrenses på samme måte som det har blitt gjort i praksis i til tvistemålsloven § 18.

4.7 Tvml. § 18 ” har nogon bopæl i flere kredser, har han hjemting i dem alle”

Det følger av ordlyden i tvml. § 18 at ” har nogon bopæl i flere kredser, har han hjemting i dem alle”. I Borgarting lagmannsretts kjennelse 1995-09-27 ble det lagt til grunn at tvml. § 18, annet punktum åpner for at saksøkte kan ha flere hjemting, men at vurderingen må bli annerledes i forhold til en altomfattende konkursbehandling. Retten kom derfor til at skyldner ikke hadde bopel i Norge til foretrengsel for bopel i utlandet. Lagmannsretten anførte som begrunnelse at man ved vurderingen av kompetansen til å åpne konkurs må ta hensyn til det særlige behovet man har for å unngå dobbeltbehandling ved konkurs.

Denne forståelsen ble avvist at Høyesterett i Rt. 2002 s. 361. I den konkrete saken anførte skyldner at hensynet til å unngå dobbeltbehandling slik det ble lag til grunn i Borgarting lagmannsrett 1995-09-27 og i EUs utkast til konkurskonvensjon måtte vektlegges. Høyesterett kom imidlertid til at skyldneren kan ha flere hjemting og at det kan åpnes konkurs i dem alle. Hensynet til å unngå dobbeltbehandling ble ikke vektlagt. Det kan derfor synes som om Høyesteretts holdning er i strid med EU forordningens regel om verneting og universalitetsprinsippet.⁶⁹ Etter gjeldende rett er det ikke et relevant hensyn å forsøke å unngå dobbeltbehandling ved konkurs og å tilstrebe at det kun åpnes en konkurs over skyldner.

---

⁶⁸ Se NOU Rett på sak, punkt 4.5

⁶⁹ Se punkt 5.3 og punkt 5.4

Dersom skyldner flytter for å ta opphold et annet sted i lengre tid vil han ha bopel på det nye stedet umiddelbart etter flyttingen til det nye stedet. Men det er en forutsetning at flyttingen ikke var ment å være midlertidig opphold før man flytter tilbake til det som er det egentlige bosted.

Konklusjonen er således at man ved konkurs kan ha bopel flere plasser.

4.8 Tvml. § 19 (1) ”opholder sig”

4.8.1 Tidspunkt

I tvml. § 19 (1) følger det av ordlyden at forkynneledstidspunktet er avgjørende og etter tvml. § 19(2) og 21(1) er det sentrale tidspunkt når man sist hadde opplysninger.

4.8.2 Tolkning.

Det følger av tvml. § 19 første ledd at ” Den, som ikke har paaviselig bopæl, hverken i indlandet eller i utlandet, har hjemting i den retskreds, hvor han opholder sig, naar stevningen forkyndes.” Bestemmelsen får således bare anvendelse på skyldner som verken har påviselig bopel i Norge eller i utlandet.⁷⁰

Spørsmålet om ”paaviselig bopæl” var oppe i Rt 2002 s. 452. Saken omhandlet åpning av utleggsforretning. Det ble uttalt generelt om forståelsen av ”paaviselig bopæl” at det innebærer at det må være mulig for en part å lokalisere bopelen gjennom ”rimelige undersøkelser”. Hvilke undersøkelser som er nødvendige vil måtte bero på en konkret vurdering. I den konkrete saken kom Høyesterett ble det vist til at ikke fantes noe sentralt personregister i Canada og at det flere ganger ble forsøkt å få kontakt med skyldners foreldre. Videre var det heller ikke mulig å finne opplysninger i elektronisk telefonkatalog for Canada. Høyesterett kom til at det ikke forelå ”paaviselig bopæl” og det kunne åpnes utleggsforretning.

---

⁷⁰ Se punkt 3.4 om oppholdsverneting generelt

Dette ble også lagt til grunn i sak fra Borgartin lagmannsrett 2002-08-07 som omhandlet verneting ved konkurs. Det ble uttalt at ved avgjørelsen av påviselig bopel må det tas hensyn til muligheten for utenforstående til å bringe bopelen på det rene.

Det er ikke tilstrekkelig for å oppfylle kravet om ”påviselig bopæl” at en person i ettertid kan påvise at han på det aktuelle tidspunkt hadde slik tilknytning til et sted at det fyller det alminnelige bopelsbegrep. Dette ble slått fast i dom fra Høyesteretts kjæremålsutvalg Rt.2001 s. 617.

Begrepet ”oppholder sig” må trolig ikke forstås så bokstavelig at det er tilstrekkelig med fysisk tilstedeværelse. Det må kreves noe ut over dette. Huser antyder at det vil være tilstrekkelig dersom han oppholder seg en plass og har arbeid der.⁷¹ Er skyldner på forretningsreise i Norge vil han neppe ha opphold etter tvml. § 19.

4.9 Tvml. § 19 (2) ”sidste kjendte bopæl eller opholdssted indenlands”

4.9.1 Tolkning

Det følger av tvml. § 19 annet ledd at ” Har han heller ikke kjendt opholdssted i riket, træder retten paa hans sidste kjendte bopæl eller opholdssted indenlands istedenfor hjemtinget, naar saken gjælder en forpligtelse, som han har paadrat sig her i riket, eller som han skal opfylde her”. I Rt. 1950 s. 434 ble det sagt at sist kjente opholdssted var tilstrekkelig for konkursjurisdiksjon. I teorien er det uenighet om denne bestemmelsen kan anvendes ved konkurs. Ifølge Brækhus følger det av kkl. § 146 at den får anvendelse. Huser er av motsatt mening.⁷² Han begrunner dette med at ordlyden i § 19 (2) sier at bestemmelsen gjelder istedenfor hjemting. Ifølge kkl. § 146 skal behandlingen skje ”hvor skyldneren har sitt hjemting”. Ordlyden taler således mot at § 19 annet ledd kommer til

---

⁷¹ Se Huser 1988 s. 453

⁷² Se Huser 1988 s. 453

anvendelse ettersom den ikke gjelder hjemting. En slik regel vil også være i strid med det universalitetsprinsipp som norsk rett i utgangspunktet bygger på.⁷³

Videre er det et vilkår for at bestemmelsen skal komme til anvendelse at saken må gjelde ”en forpliktelse som er stiftet eller skal oppfylles i Norge”. Et slikt vilkår er vanskelig anvendbart ved konkurs. Formuleringen kan kun anvendes ved konkurs dersom man tenker seg at det er rekvirentens krav som må oppfylle dette vilkåret.⁷⁴ Også dette taler mot at bestemmelsen kommer til anvendelse ved konkurs.

Det vil imidlertid kunne være et reelt behov for denne typen kompetanse, typisk hvor skyldner oppgir sin bopel i Norge og det ikke kan påvises bopel i utlandet. I disse tilfellene vil det være nyttig med en analogisk anvendelse av § 19 annet ledd.⁷⁵ De som vil være kompetente ved en analogisk anvendelse er retten på ”sidste kjendte bopæl eller opholdssted innelands”. Ved vurderingen av hva det vil si å ha ”opphold” må det trolig kreves noen mer enn bare fysisk tilstedeværelse.⁷⁶

4.9.2 Tvistelov av 17. juni 2005

I den nye tvisteloven finnes det ikke en parallell til tvml. §19. Det følger av NOU 2001:32 at § 4-2(2), tilsvarende tvistelovens § 4-3, skal komme til anvendelse i disse tilfeller.⁷⁷ Det følger av ordlyden i tvistelovens 4-3 (1) at internasjonale tvister kun kan anlegges for norske domstoler når ”saksforholdet har tilstrekkelig tilknytning til Norge”. Videre følger det at dersom det ikke er verneting etter §§ 4-4 og 4-5 skal ”søksmål anlegges ved Oslo tingrett” og dersom saksøkte har ”en formuesgjenstand i riket som kan tjene til dekning av

---

⁷³ Se punkt 4.11

⁷⁴ Se Huser 1988 s. 454

⁷⁵ Se Huser 1988 s. 454

⁷⁶ Se punkt 4.8.2

⁷⁷ Se NOU Rett på sak punkt 4.5

saksøkerens krav, kan søksmål i stedet anlegges der formuesgjenstanden befinner seg”. Første ledd er ment å være en generell bestemmelse om norske domstolars internasjonale kompetanse. Det er uttalt at den klargjør det som allerede følger av gjeldende rett og nok ikke sier mer enn det som følger av den. Ved vurderingen av internasjonale tilknytning vil behovet for å få avgjort tvisten i Norge til en viss grad kunne bli vektlagt. I de tilfeller hvor det kun foreligger en viss tilknytning til Norge og det foreligger en sterkere tilknytning til et annet land, kan det være grunn for norske domstoler til å avvise saken. Tilknytning til et annet land gjør imidlertid ikke at saken automatisk må avvises.

Forslag til ny bestemmelse er mye videre formulert enn tvml. § 19. Dette vil gi domstolene en større grad av frihet til å komme med hensiktsmessige løsninger i det konkrete tilfellet. Dette vil særlige kunne være nyttig i for de tilfellene hvor § 19(2) ikke passer etter sin ordlyd.

4.10 Åpning av konkurs hvor skyldner har flyttet for å unngå den

I lov om Concurs og Concursboers behandling av 6. juni 1963 § 2 (som nå er opphevet og erstattet av konkursloven av 1984), var det en bestemmelse som ga hjemmel for åpning av konkurs hvor en fysisk person hadde flyttet fra Norge for å unngå konkursforfølgning. ”Naar Nogen for Gjæld er undvegen eller, efterat have forladt Riget, forbliver i Udlandet i Hensigt at forhindre eller opholde sine Fordringshaveres Forfølgning, skal Skifteretten, saasnt den dertil af nogen Fordringshaver opfordres, tage den Fraværendes Bo under Skiftebehandling.” Bestemmelsen ble ikke videreført i den nye konkursloven av 1984. I teorien er det uenighet om det fortsatt er et relevant hensyn å vektlegge hvorvidt flytting gjøres for å unngå konkursforfølgning.⁷⁸ Universalitetsprinsippet taler mot at det åpnes for denne typen konkurs. På den annen side kan det virke urimelig om skyldner skal kunne unngå en konkurs ved å forlate Norge. Bestemmelsen i Tvisteloven § 4-3 om internasjonalt vernetting vil kunne åpne for lignende vurderinger.⁷⁹

---

⁷⁸ Se Brækhus 1991s. 91

⁷⁹ Se punkt 4.9.2

4.11 Universalitet eller territorialitet i norsk rett.

I norsk rett bygger skifterettens kompetanse på prinsippet om universalitet.

Det følger av dekningsloven av 8. juni 1984 nr. 59 § 2-2 at konkurs omfatter ”ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden”, herunder også eiendeler som befinner seg utenfor landets grenser. Hvorvidt det lar seg gjennomføre vil avhenge av det annet lands lovgivning. I utgangspunktet er ikke et land forpliktet til å tillegge en slik konkursåpning noen virkning overhodet. Kun dersom det annet land anerkjenner og effektuerer den norske beslutningen om å åpne konkurs, vil et beslag la seg gjennomføre. I forholdet mellom de nordiske land er dette regulert i konvensjon.⁸⁰

Har ikke debitor tilstrekkelig tilknytning til Norge til at det kan åpnes konkurs, da forutsettes det at hans eiendeler i Norge vil kunne inngå i den konkurs som åpnes ved hans domisil i utlandet. Hvis alle stater har tilsvarende kompetanseregler, vil det i prinsippet kun være en stat hvor konkurs kan åpnes over den enkelte skyldner. I praksis vil det imidlertid selv under denne forutsetningen være vanskelig å unngå dobbelkonkurser. Domstolene i to stater kan ha ulikt syn på tilknytningsspørsmålet.

4.12 Hjelpkonkurs

Dersom debitor ikke kan tas under gjeldsforhandling eller konkurs i Norge på grunn av rettens manglende jurisdiksjon, vil det kunne foreligge et behov for på annen måte å hindre debtors disposisjoner over hans eiendeler i Norge og for å hindre enkeltkreditorenes forfølgning til skade for andre kreditorer. Forrige århundre ble det i rettspraksis , åpnet såkalt hjelpekonkurs ved norsk skifterett etter begjæring fra det utenlandske konkursbo jf Rt.1925 s. 517. Det foreligger ikke nyere praksis hvor dette har blitt gjort. Det er uenighet i teorien om dette er en ordning som fortsatt eksisterer. Huser mener at det er liten grunn til at denne ordningen er bortfalt ettersom den økte internasjonaliseringen

---

⁸⁰ Se punkt 4.13

medfører at det fortsatt er behov for en slik ordning.⁸¹ Han oppstiller to hovedtrekk for at en hjelpekonkurs skal kunne åpnes. For det første at det begjæres av et utenlandsk konkursbo overfor norsk rett og for det annet at det utenlandske boet godtgjør sin kompetanse faktisk og rettslig. I tillegg antar han at det er skifteretten hvor debitor har eiendeler som er kompetent. Dersom vilkårene er oppfylt hevder han at skiftretten har rett og plikt til å åpne konkurs. Han oppstiller imidlertid visse minimumsregler ut fra ordre public synspunkter. Det vil si at den utenlandske lovgivning ikke må være i strid med den norske på grunnleggende punkter. Videre hevder han at dette må foregå slik at norske prioriterte krav blir prøvet i Norge etter norske regler. Disse skal bli dekket først, så skal det utenlandske boet få disposisjon.

På den annen side sier kkl. § 16,1 som omhandler regler for overenskomster med fremmede stater, at ” konkurs som er åpnet i en av statene, skal kunne hindre åpning av gjeldsforhandling, akkordforhandling eller konkurs i den annen stat, at konkursen skal ha direkte virkning for skyldnerens formue i den annen stat, og at rettskraftig sluttutlodning eller etterutlodning skal ha bindende virkning også i den annen stat.” Motsetningsvis tilsier bestemmelsen at konkurs i et land som Norge ikke har inngått konvensjon med, får ingen virkning i Norge.⁸² Dersom konkurs ikke har slik virkning i Norge vil det være mulighet for enkeltforfølgning.⁸³ Konkursbo kan opptre som enkeltforfølgende kreditor, men dette kan bli vanskelig fordi norsk rett ikke anerkjenner konkursboet. De enkelte kreditorene kan gå til søksmål, men dette er tidkrevende og kostbart.

Praktiske hensyn taler for at denne adgangen fortsatt er åpen. Det vil kunne være tilfeller hvor dette er eneste mulighet til å få tak i midler. På den annen side vil en slik hjelpekonkurs åpne for mange problemer og dette krever klar lovhjemmel.

---

⁸¹ Se Huser 1988 s. 463

⁸² Se Brækhus 1991 s. 93

⁸³ Se Huser 1988 s. 463

4.13 Den nordiske konkurskonvensjonen

4.13.1 Generelt om innhold og status

Kkl. § 161 en fullmaktsbestemmelse. Bestemmelsen gir hjemmel til å inngå avtaler med andre land om at en konkurs skal gis virkning i et annet land. Bestemmelsen gjør det mulig å fastsette ytterligere begrensninger for åpning av konkurs enn det som fremgår av kkl. § 146. Den eneste avtalen Norge i dag har inngått med hjemmel i kkl. § 161 er Den nordiske konkurskonvensjon av 7. november 1933.

Den nordiske konkurskonvensjonen er en simpel konvensjon. Den fastsetter regler om lovvalg, anerkjennelse og fullbyrdelse av konkursbeslutninger avsagt i en av de nordiske statene. Konvensjonen innebærer at en konkurs som er innledet i en av de nordiske statene skal omfatte skyldners eiendeler i de andre nordiske land jf. art 1 første ledd. Det er praktisk talt ikke noen publiserte avgjørelser om konvensjonen. Dette er ikke nødvendigvis et tegn på at den ikke fungerer. Det kan snarere være et tegn på at den har fungert smidig og effektivt i over 60 år.

4.13.2 Verneting

Konvensjonen har ikke regler om internasjonal kompetanse, men dens anvendelsesområde er definert ut fra hvilket kompetansegrunnlag skifteretten avsa konkursbeslutningen ut fra. Art. 13 innebærer indirekte at en forutsetning for konvensjonens anvendelse er at konkursskyldner har bopel (fysisk person) eller sete (juridisk person) i den stat hvor konkurs er innledet. Konkursjurisdiksjonen bestemmes av hvert enkelt land. I de nordiske land er som regel begrepene om domisil sammenfallende. Med dette som utgangspunkt vil derfor domisil som tilknytningskriterium hindre at det blir åpnet parallelle konkurser over skyldner. Gjøres en konkursbeslutning ut fra andre kriterier er således konvensjonen ikke anvendbar, jf. ordlyden i art. 13. Inneholder beslutningen om konkurs en bemerkning om manglende bopel medfører dette at konkursen ikke er omfattet av konvensjonen.

Begrepene ”sete” og ”bopel” i konvensjonen er samme som de vi har i i norsk rett i tvml. § 21 og § 18. De samme tolkningsproblemer vil kunne oppstå.⁸⁴ Det har blitt påpekt i teorien at konvensjonen trenger å revideres.⁸⁵ Etter norsk rett åpnes som regel konkurs etter kkl. § 146(1) ”hovedforretningssted”. Norsk kompetanse til å åpne konkurs vil derfor ofte bygge på noe annet enn ”sete”, som er kriteriet for at den nordiske konvensjonen skal komme til anvendelse. Konkurslovutvalget har forutsatt revisjon av konvensjonen.⁸⁶ Hvorvidt ”hovedforretningssted” og ”sete” tar sikte på ulike plasser vil avhenge av den forståelse av ”sete” som blir lagt til grunn. Tolker man det som det reelle ledelsessted vil det i utgangspunktet ikke være stor forskjell mellom begrepene. Legger man til grunn at det skal forstås som hvor sete er lokalisert vil det ta utgangspunkt i en annen plass enn etter ”hovedforretningssted”.

5 EU's konkursforordning nr. 1346/2000

5.1 Bakgrunn

Før EUs konkursforordning nr. 1346/2000 kom i stand, ble det gjort en rekke forsøk på å få til et samarbeid på konkursrettens område innenfor EU. Allerede på begynnelsen av 1960-tallet begynte man i det daværende EEC å arbeide med en konvensjon som skulle regulere grenseoverskridende konkurstilfeller.

Fra 1963 til 1980 ble det arbeidet med forslag til en konvensjon. I det endelige forslaget fra 1980 ble det foreslått at det kun skulle gjennomføres en konkursforfølgning. Denne forfølgningen skulle anerkjennes i de andre landene og det skulle ikke være tillatt med parallelle konkurser i andre stater. Prinsippene om enhet og universalitet ble fulgt. Arbeidet med denne konvensjonen ble avbrutt fordi det ikke kunne oppnås tilstrekkelig enighet.

---

⁸⁴ Se punkt 4.3 flg. og 4.6 flg.

⁸⁵ Se Huser 1988 s. 457

⁸⁶ Se Huser 1988 s. 457

I 1989 var ministrene klare til å forhandle om en ny konvensjon og det ble nedsatt en ekspertgruppe. I 1995 ble de enige om en konvensjon. Bakgrunnen for at de på dette tidspunktet ble enige var at universalitet skulle nås gjennom samarbeid og koordinering. Konvensjonen var et kompromiss mellom universalitet og territorialitet. For at konvensjonen skulle komme i stand måtte det være enighet mellom samtlige land.⁸⁷ Dette klarte de ikke å oppnå på grunn av den politiske krisen som følge av ku-galskapen, Storbritannia ville ikke undertegne.

I 1999 tok Tyskland og Finland initiativ til å ta opp arbeidet igjen. Disse presenterte et forslag til en konkursforordning, og denne ble akseptert med det samme. Etter Amsterdamtraktaten av 2. oktober 1997 gir EF-traktaten artikkel 65, sammenholdt med artiklene 61 og 67 om det sivilrettslige samarbeidet grunnlag for en harmonisering av sivilprosessen gjennom fellesskapsretten i EU.⁸⁸ Samtlige medlemsstater aksepterte at forhandlingsresultatene fra 1995 (utkastet til konvensjon) skulle ligge fast og at konvensjonsteksten kun i formelt henseende skulle transformeres til en forordningstekst. Forordningen må ikke gjøres til en del av nasjonalt regelverk for å være bindende. En forordning blir automatisk bindende for medlemsland av EU jf. EF traktaten art. 249. Forordningen gjelder kun for medlemmer av EU og den vil ikke ha direkte virkning for Norge. Heller ikke Danmark tar del i forordningen. Dette skyldes at Danmark har tatt forbehold for deltakelse i det rettslige samarbeid gjennom Edinburgh-avtalen.⁸⁹

5.2 Skillet mellom hovedforfølgning og territoriell forfølgning.

Forordningen tar utgangspunkt i to typer forfølgning, hovedforfølgning jf art 3.1 og territoriell forfølgning jf art 3.2 jf art 3.3 og 3.4 . Hovedforfølgningen er gitt universell rekkevidde, mens den territorielle forfølgning er en lokal forfølgning som har virkning kun i den stat hvor den åpnes. Forordningen tar dermed utgangspunkt i universalitet, som

---

⁸⁷ Se Israël 2005 s. 241

⁸⁸ Se NOU Rett på sak, punk 4.1

⁸⁹ Se Israël 2005 s. 253

begrenses av muligheten til å innlede en eller flere territorielle forfølgninger.⁹⁰
Forordningen forsøker å harmonisere fordelene med begge prinsippene.

Bakgrunnen for at det opereres med både universell og territoriell forfølging i samme regulering, er at det var umulig å bli enig om en universell konkurs. En universell konkurs ville medføre at de utenlandske kreditorene måtte forholde seg til nasjonale regler i et annet land.⁹¹ Gjennom en territoriell forfølging er medlemsstatene gitt en mulighet til å beskytte sine interesser. Muligheten for territoriell forfølging var en av hovedgrunnene til at medlemsstatene var villige til å ta del i forordningen.

5.3 Art. 3.1 COMI som grunnlag for hovedforfølging

5.3.1 Innledning

Hjemmelen for hvor en juridisk og fysisk person kan slås konkurs når det foreligger tilknytning til flere medlemslandene står i art. 3. Det følger av første punktum i bestemmelsen at domstolen kan innlede hovedforfølging i den medlemsstat hvor "centre of main interest" er lokalisert, på svensk "gäldnarens huvudsakliga intressen" (heretter forkortet COMI). Begrepet er viktig da det ekskluderer mange tilfeller av konkurs, selv om parter og verdier er lokalisert innenfor unionen.

Det fremkommer ikke klart av ordlyden hvilken plass det siktes til ved COMI. Det foreligger ingen definisjon av begrepet og begrepet har ikke tidligere blitt benyttet innefor EU. Ordlyden legger opp til en helhetsvurdering. I fortalens punkt 13 forklares plassen som "the place where the debtor conducts the administration of his interests on a regular basis and therefore ascertainable by third parties". Det legges opp til en bred vurdering av hvor skyldnerens bo kan fordeles mest hensiktsmessig. Dette kan spesielt bli nyttig i de situasjoner hvor skyldneren bevisst har spredt sine aktiviteter til flere land. I den

---

⁹⁰ Virgos Schmit Rapport FR 5

⁹¹ Virgos Schmit Rapport FR 12

forklarende rapport blir det sagt at både kommersielle, industrielle og allmenne økonomiske aktiviteter er aktuelle ved vurdering av COMI. Det er derfor ikke noe som tilsier at jurisdiksjonen skal ligge i den stat hvor det økonomiske midtpunkt er. Bogdan hevder at det er de økonomiske interessene det siktes til.⁹² Muligens er dette kriterium valgt for å unngå de fortolkningsproblemer som vil oppstå i tilfelle hvor skyldner er fysisk person og ikke er forretningsdrivende. På den måten vil vernetingsbestemmelsen dekke et bredere spekter.

Det er ikke oppstilt regler i forordningen for de tilfeller hvor COMI er lokalisert innenfor EU og det foreligger tilknytning til et ikke-medlem. I denne situasjonen vil det kunne oppstå en rekke samordningsproblemer mellom et medlem og et ikke-medlem. I de tilfeller COMI er lokalisert utenfor EU avgjøres den internasjonale kompetansen av medlemsstatenes internasjonale privat- og prosessrettslige regler.⁹³

Fordi lokalisering av COMI avhenger av skjønn fra domstolens side, vil det være en risiko for at nasjonale domstoler vil være tilbøyelige til å anse skyldneren for å ha nærmest tilknytning til samme nasjonale rettssystem som domstolene selv. Innenfor internasjonal privatrett kalles dette *lex-fori* tendensen eller ”The Homeward Trend”.⁹⁴ Tendensen begrunnes med psykologiske og praktiske forhold. Et land vil helst behandle en sak etter sin egen rett. Finnes en slik tendens risikerer man at det foretas taktiske overveielser som forum shopping.

5.3.2 Presumsjon for juridiske personer

Utgangspunktet for vurderingen av COMI for juridiske personer er presumsjonen i art. 3 første ledd annet punktum. Regelen innebærer at ”registered office” eller ”sätet” (jf. svensk språkversjon) presumeres å være senteret for skyldnerens hovedinteresse. Dette

---

⁹² Se Bogdan 1997 s. 164

⁹³ Se Mellquist 2002 s. 84

⁹⁴ Se Nilsen 1997 s. 96

innebærer at det åpnes konkurs her ”in the absence of proof to the contrary”, ”med mindre ”annat visas” (jf. svensk språkversjon). Med utgangspunkt i den svenske oversettelsen har det vært hevdet at forståelsen av begrepet er uklart.⁹⁵ For det første kan det forstås som registreringsstat, for det annet som hovedkontor og for det tredje som en henvisning til hvor virksomheten ledes fra. Ser vi på de ulike språkformuleringene er det mye som taler for at det er det registrerte kontoret som er avgjørende. Den danske språkversjonen tar i bruk formuleringen ”vedtægtsmessige hjemsted”. Den engelske språkversjonen tar i bruk ”registered office” og den tyske språkversjonen ”satzungsmässigen Sitzes”. Dette skillet er også foretatt i EF traktaten art. 48 som omhandler etableringsretten innenfor EU.⁹⁶ Ved beskrivelse av hvem etableringsretten skal gjelde for, er det sagt i bestemmelsen at ” for anvendelse av bestemmelsene i dette kapittel skal selskaper som er opprettet i samsvar med lovgivningen i en medlemsstat, og som har sitt vedtektsbestemte sete, sin hovedadministrasjon eller sitt hovedforetak innen Fellesskapet, likestilles med fysiske personer som er statsborgere i medlemsstaten”. Begrepet sete er således atskilt fra hovedkontor og hovedvirksomhet. På bakgrunn av dette skulle ikke begrepet ”säte” fremstå som noe annet enn hva som fremgår av de registrerte vedtekter. Dermed kan en slik formulering egne seg til å avgjøre tvilstilfeller på en enkel måte. Det vil tilgodese preambelens punkt 13 om at plassen skal være identifiserbar for tredjeperson.

For å velte presumsjonen må det bevises at skyldner ” conducts the administration of his interests on a regular basis” på en annen plass og at det er ”ascertainable by third parties” jf. fortalens punkt 13. Det ikke angitt i forordningen eller rapporten hvilken vekt som må til for å velte presumsjonen. Romakonvensjonen omhandler ikke konkurs. Den vil ha relevans i denne sammenheng fordi konvensjonen har en regel som i stor grad er bygd opp på samme måte som forordningens art 3. Ved å se på denne vil man kunne få en pekepinn på problemer som kan oppstå i forhold til forordningen. Utgangspunktet etter

---

⁹⁵ Se Bogdan 1997 s. 164

⁹⁶ Consolidated version of the treaty establishing the european community, Official Journal C 325, 24 December 2002

Romakonvensjonen er at partene i en kontrakt kan avtale hvilket lands rett som skal regulere deres kontraktsforhold. Har partene ikke foretatt et slikt valg, bestemmer art. 4 at retten i den stat som det omtvistede forhold har nærmest tilknytning til, skal legges til grunn. Det foreligger en presumsjonsregel i art. 4 (2) for hva som er den nærmeste tilknytning. Det presumeres at ”avtalet har nærmast anknnytning til det land där den part som skall utföra den prestation som är karaktäristisk för avtalet har sin vanliga vistelsort vid avtalsslutet eller, om det gäller bolag, en förening eller annan juridisk person, sin centrala förvaltning” (jf. Svensk språkversjon). I art. 4 (5) foreligger det unntak fra presumsjonen som sier at den” inte tillempas om den inte kan avgöras vilken den karaktäristiska prestationen är” (jf. svensk språkversjon). Det vil si at den ikke kommer til anvendelse dersom den karakteristiske ytelse i en kontrakt ikke kan fastslås eller dersom alle sakens omstendigheter viser at kontrakten har nærmere tilknytning til et annet land enn der den part som skal erlegge den karakteristiske ytelse har sin bopel.

Av særlig interesse er forholdet mellom presumsjonen i artikkel 4 (2) og unntaket i art 4 (5). Ved tolkningen av Roma konvensjonen har det oppstått spørsmål om presumsjonen i art. 4 skal fortolkes som en svak eller sterk presumsjon.⁹⁷ Tolkes den som en svak presumsjon kan den brukes på en fleksibel måte. Den kan brukes som en indikasjon på ett av de momentene som er relevante for å finne den nærmeste tilknytning. Ved en slik fortolkning blir unntaket i art. 4(5) den sentrale regel. Presumsjonen vil da i utgangspunktet kun komme til anvendelse i de tilfeller vilkåret i presumsjonen faktisk er oppfylt. Blir presumsjonen forstått som en sterk presumsjon, vil det måtte føres sterke bevis for at unntaket skal gjøres gjeldene. Unntaket i art 4(5) bør da tolkes snevert. Bakgrunnen for at dette har vært et problem i Roma konvensjonen er at EU domstolen ikke har hatt domskompetanse. Medlemslandene har tolket bestemmelsen på ulike måter. I EU arbeides det for tiden med spørsmålet om å endre Roma konvensjonen til forordning.⁹⁸ Det

---

⁹⁷ Se Moss i Lov og Rett 2000 s. 143-145

⁹⁸ Se Høring-Grønnebok om mulige endringer i Roma konvensjonen, se også Grønnebok forelagt av Kommissjonen for de Europeiske Fællesskaber

foreligger et forslag til forordning fremlagt 15. desember 2005.⁹⁹ Revisjonsarbeidet går i retning av å gjøre presumsjonen om til en generell regel. Årsaken til dette er ønsket om forutsigbarhet. Reglene som skal anvendes hvor det ikke er foretatt et lovvalg skal være så presise og forutsigbare som mulig.¹⁰⁰

Ved tolkning av konkursforordningen har EF domstolen domskompetanse, noe som vil sikre ensartet anvendelse. Man vil derfor unngå de samme problemer som oppsto i forbindelse med tolkningen av presumsjonen i Roma konvensjonen. På den annen side vil en generell regel i større grad ivareta hensynet til forutsigbarhet.

I medlemslandenes nasjonale domstoler har det blitt praktisert varierende praksis med hensyn til den vekt man skal gi presumsjonen i forordningens art 3.1. I den engelske *Re Daisytek* saken la dommeren liten vekt på presumsjonen. I saken *Ci4net* ble det samme lagt til grunn, her ble det uttalt av dommeren at det er ingenting som tilsier at dette er en sterk presumsjon. Spørsmålet om hva som skal til for å velte presumsjonen i art. 3.1 har vært oppe til behandling i EF domstolen i *C-341/04 Eurofood IFSC Ltd*. Det er kun avgitt et forslag til avgjørelse. Saken omhandler Eurofood, som er heleid av datterselskap av Parmalat. Parmalat har kontor i Italia og Eurofood har kontor i Irland. Både den Italienske og den Irske domstolen fant at de hadde kompetanse til å åpne konkurs i Eurofood. Spørsmålet som ble stilt for EU domstolen var om presumsjonen kan heves når morselskapet har en stilling som innebærer at det kan utøve kontroll og faktisk utøver kontroll over datterselskapet. I den foreløpige EU avgjørelse har domstolen kommet til at det ikke er tilstrekkelige bevis for at presumsjonen kan heves. COMI blir ansett for å ligge i Irland. Domstolen uttaler at for å motbevise presumsjonen må det foreligge sterke bevis for at Eurofood har COMI andre plasser enn det som følger av presumsjonen. Det må være sterke bevis for at Eurofood normalt forvalter sine interesser en annen plass og det må være sterke bevis for at dette er konstaterbart for tredjeperson. Det er ikke de formelle kravene

---

⁹⁹ COM (2005) 650 Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome I)

¹⁰⁰ Se COM(2005) 650 forslag til art. 4

som er avgjørende, det er ikke de funksjonelle omstendigheter som det skal ses på.¹⁰¹ Videre blir det uttalt at de som ønsker å motbevise presumsjonen må vise at den andre plassen oppfyller kravene til åpenhet og fastslåbarhet. At Parmalat kan kontrollere Eurofood er ikke et bevis på at de gjør det. Dersom Parmalat faktisk kontrollerer Eurofood, er det ikke sikkert at dette vil være mulig å fastslå for tredje person.¹⁰²

Et annet problem som er påpekt ved lokalisering av COMI for juridiske personer er at det kan virke som om reguleringen gir en mulighet for en forretningsdrivende til å foreta et taktisk tilbakeblikk fra den staten som kreditorene regner med at det skal åpnes konkurs. Dette fordi art. 3 hovedsaklig er basert på den stat hvor forretninger skjer på tidspunktet for åpning av konkurs. Forordningen tar ikke opp i seg de problemer som kan oppstå ved relokalisering av COMI.¹⁰³ Hvor COMI flytter fra et ikke-medlem til medlem, vil forordningen tilsynelatende bli anvendbar for skyldner etter datoen for innflytting. Når COMI flytter fra et medlem til et annet medlem blir det ingen forandring, men det endrer hvem det kan åpnes hovedforfølgning hos. I de tilfeller COMI flytter fra medlem til ikke medlem vil en som tidligere var underlagt jurisdiksjon slutte å være det etter flytting.

5.3.3 Sammenligning.

Når man skal sammenligne med norsk rett må det skilles mellom vurderingen for juridiske personer etter kkl. § 146 og tvml. § 21. Vurderingen av ”hovedforretningssted” jf. kkl. § 146 og COMI gir umiddelbart inntrykk av å være like vurderinger. Begge reglene tar utgangspunkt i en helhetsvurdering. Det er imidlertid ulike hensyn som er sentrale ved vurderingene. Etter forordningen har hensynet til kreditorene en sentral plass. Dette er ikke et hensyn som man uttrykkelig skal vektlegge etter norsk rett. En slik forskjell vil kunne medføre jurisdiksjonskonflikter. I tillegg utgjør det en forskjell at man etter forordningen tar utgangspunkt i en presumsjon hvor det registrerte er avgjørende. I norsk rett er

---

¹⁰¹ Jf. c-341/04 punkt 122

¹⁰² Jf. c-341/04 punkt 121

¹⁰³ Se Fletcher 2005 s. 368

utgangspunktet de reelle forholdene. Det kan derfor synes som om EU forordningen i større grad ønsker å vektlegge registrering og behovet for forutsigbarhet for kreditorene.

Det er uklart hva man skal forstå som ”sæte” etter norsk rett jf. tvml. § 21. Mye tyder på at begrepet skal forstås som den reelle plass fra hvor foretaket blir ledet. I disse tilfellene vil vurderingen være lik den etter ”hovedforretningssted” jf. kkl. § 146. Det vil likevel kunne utgjøre en forskjell at COMI i større grad tar sikte på en helhetsvurdering. Legger man til grunn at ”sæte” er hvor styrefunksjonene utøves vil også denne vurderingen ta sikte på en annen plass enn den etter COMI. Det har ikke oppstått jurisdiksjonskonflikter mellom norsk rett og EUs konkursforordning enda. For å belyse mulige konflikter kan et tenkt eksempel oppstilles.¹⁰⁴ Jeg understreker at det vil være vanskelig å vite hva resultatet blir i praksis. Et foretak produserer møbler. Foretaket har hovedkontor i Norge hvor produktutviklingen foregår, mens produksjonen foregår som leieproduksjon i Tyskland. Underleverandørene og kunder er spredt på mange land, men en stor andel av dem er tyske. Salgskontoret er lokalisert i Tyskland. Det er ikke usannsynlig at tysk domstol mener at selskapets hovedinteresser ligger i Tyskland. Etter norsk rett skal man ikke vektlegge kreditorene i like stor grad som etter forordningne og det vil kunne tenkes at norsk rett kommer til at de har kompetanse til å åpne konkurs. Det er ikke utenkelig at et slikt tilfeller vil oppstå i praksis.

5.3.4 COMI for fysiske personer

Kriteriet ved vurdering av verneting for fysiske personer er det samme som for juridiske personer, COMI jf. art 3.1. De som vurderes etter denne regelen vil være fysiske ikke-næringsdrivende personer. Det foreligger ingen presumsjon slik det gjør for juridiske personer. Bakgrunnen for dette kan være at man ønsket å operere med et videre tilknytingsforhold for fysiske personer.

---

¹⁰⁴ Se Spurklands artikkel ”Eus konkursforordning innebærer at et norsk selskap kan slås konkurs i et EU-land”

Det sies imidlertid i rapporten at for fysiske personer vil COMI nok være den ”fasta hemvist”(svensk språkversjon) ” habitual residence” (engelsk språkversjon).¹⁰⁵ Uttalelsen er ikke bindende.¹⁰⁶

Begrepet ” habitual residence” har sin opprinnelse fra Haagkonvensjonen.¹⁰⁷

I nordisk rett er ikke begrepet gitt en konsekvent betegnelse. Den engelske språkversjonen av Brusselkonvensjonen tar i bruk begrepet ”habituel residence”. I luganoloven, som ble opprettet som en parallell til Brusselkonvensjonen, er begrepet oversatt med ”bosted”. I teorien er man uenig i om dette skal forstås på samme måte som ”bopel”(domisil).

Rognlien hevder at begrepet nærmest er synonymt med domisil.¹⁰⁸ Thue på sin side hevder at begrepet ikke er sammenfallende med domisil.¹⁰⁹ Det samme synes å følge av det innhold begrepet er gitt utenfor Norden.¹¹⁰ Konklusjonen er således at forståelsen av begrepet habitual residence er uklar. Hensikten med begrepet var å skape en tilknytningsfaktor som var fastere og mer objektiv enn domisil, man skulle holde seg til konstaterbare fakta og ikke intensjoner.¹¹¹ Dette har man imidlertid ikke oppnådd. I stater har begrepet blitt praktisert like skjønnsmessig som domisil.¹¹²

5.3.5 Sammenligning.

I norsk rett er det ulik vurdering av avhengig av om det er snakk om fysisk og juridisk person. For fysiske personer som ikke driver næringsvirksomhet vil verneting avgjøres ut fra en vurdering av ”bopel”. COMI legger opp til en helhetsvurdering i større grad enn det vurderingen av bopel etter norsk rett gjør. Fordelen med COMI er at det ikke foreligger et

---

¹⁰⁵ Virgos Schmit Rapport FR 75

¹⁰⁶ Se punkt 1.3.3

¹⁰⁷ Se Thue 2002 s. 94

¹⁰⁸ Se Rognlien 1993 s. 132

¹⁰⁹ Se Thue 2002 s. 97

¹¹⁰ Se Thue 2002 s. 100

¹¹¹ Se Thue 2002 s. 103

¹¹² Se Thue 2002 s. 104

bestemt tilknytningsforhold, men at det kan legges til grunn en bred vurdering av hvor det skal skje en hensiktsmessig behandling av et bo.

Fordi rapporten hevder at COMI for fysiske personer ofte vil være "habitual residence", oppstår spørsmålet om dette er det samme som det norske bopels begrepet i tvml. § 17. I Norge har begrepet i internasjonal privatrett blitt oversatt med bosted og det har tradisjonelt blitt lagt til grunn at dette begrepet har det samme innhold som norsk bopel. Denne forståelsen er kritisert i teorien. På bakgrunn av dette synes det uklart om begrepet vil samsvare med bopelsbegrepet etter tvml. § 17. Mye taler for at dette begrepet ikke er i samsvar med vårt bopelsbegrep og at det derfor vil kunne oppstå jurisdiksjonskonflikter.

I norsk rett er det uklart om man har kompetanse til å åpne konkurs i de tilfeller skyldner har flyttet for å unngå en konkurs. I forordningen er det heller ikke oppstilt regler. Det kan synes som om man etter begge regelverk kan unngå en konkursbehandling ved å flytte.

5.4 Terretoriell forfølgning

5.4.1 Innledning

Selv om skyldner har COMI i en stat, kan skyldner tas under konkursbehandling i en annen stat dersom han har en "establishment" i denne staten. I motsetning til hovedforfølgningen er den territorielle forfølgning begrenset til å omfatte aktiver som er i den gjeldende stat. Formålet med muligheten til territoriell forfølgning er å oppnå bedre effektivitet. Det vil kunne være vanskelig å gjennomføre en universell konkurs i de tilfeller hvor det er tilknytning til flere stater. I tillegg ivaretar den territorielle forfølgning hensynet til ulike rettssystemer og kreditorenes ulike stillinger. Regelen beskytter de lokale interesser.

Forordningen deler inn i to typer territoriell forfølgning, selvstendig jf. art 3.4 og sekundær jf. art 3.3. Vilkåret om "establishment" eller "driftstalle" (jf. svensk språkversjon) jf. art 3.2 er avgjørende for åpning av både selvstendig og sekundær terretoriell forfølgning.

Det er også et vilkår for begge de to territoriale forfølgningene at COMI er lokalisert i en medlemsstat.

Forskjellen mellom de to forfølgningene er tidspunktet for når de kan innledes. Den sekundære forfølgning kan åpnes når hovedforfølgning allerede er innledet jf. art 3.3. Den selvstendige forfølgning kan innledes i de tilfeller det ikke allerede er innledet hovedforfølgning og dette skyldes lovgivning i den stat hvor COMI befinner seg jf art. 3.4 a) eller dersom anmodningen om territoriell forfølgning gis av en kreditor som har sin bopel, oppholdssted eller hjemsted i den medlemsstat hvor forretningssted befinner seg, eller dersom anmodning gis av en kreditor hvis fordring er oppstått i forbindelse med forretningsstedets drift jf. art 3.4 b).

5.4.2 Vilkår om establishment

Det er en definisjon i art i 2 litra a som sier at plassen vil være ”any place of operations where the debtor carries out a non-transitory economic activity with human means and goods or services”, på svensk ”varje verksamhetsplats där gäldenären annat än tillfälligt idkar ekonomisk verksamhet med personella och materiella resurser”. Det er en vid definisjon. Det er ikke tilstrekkelig å ha aktiver i et land. Det må være fastere tilknytning. Ordet ”verksamhet” viser at det kan være snakk om både handel og tilvirkning.¹¹³ Ordet ”personella” tyder på at det må være snakk om et organisatorisk virksomhetsnivå.¹¹⁴ I tillegg må virksomheten være ”annat än tillfälligt”. Dette innebærer at det kreves en viss stabilitet og det avgjørende er hvordan virksomheten virker og ikke skyldner hensikter med den.¹¹⁵

Brusselkonvensjonen art. 5.5 tar også i bruk begrepet ”establishment”. Flertallet av stater ønsket imidlertid ikke at den forståelsen av begrepet som var utviklet under Brussel

---

¹¹³ Se Virgos Schmit rapport FR 71

¹¹⁴ Se Virgos Schmit Rapport FR 71

¹¹⁵ Se Virgos Schmit Rapport FR 71

konvensjonen skulle overføres til konkurs forordningen. Begrunnelsen for dette var at art. 5.5 var tolket strengt og det var ikke ønsket om at denne strenge tolkningen skulle bli overført til forordningen.¹¹⁶ Dette taler for at begrepet skal være et autonomt EU rettslig begrep. Flere stater av statene som ønsket et det skulle åpnes for forfølgning også andre tilfeller enn ”establishment” ga avkall på dette kravet mot at begrepet ”driftställe” skulle tolkes vidt.

Bakgrunnen for at forfølgning basert på noe annet enn ”establishment” ble utelukket, var ønsket om å begrense antall muligheter for borgere til å tilegne seg personlige og taktiske fordeler gjennom sekundære forfølgninger.¹¹⁷ Det kan imidlertid kritiseres at man har valgt å utelukke andre muligheter for territoriell konkurs. En skyldneren kan besitte store aktiva i et land, for eksempel bankkonto og denne kan være mer nær og kontinuerlig enn ”driftstalle”.¹¹⁸

Art 3.4 litra b om selvstendig territoriell forfølgning tar i bruk ordet ”situated” (svensk ”belagat”), når det snakker om ”driftstället”. Det er således et krav om at forretningsstedet må eksistere på tidspunktet for når det blir åpnet forfølgning. Har det vært virksomhet på en plass før åpningstidspunktet vil dette ikke åpne for territoriell konkurs. Forordningen sier imidlertid ikke noen om hvordan man skal avgjøre om en virksomhet har blitt avskaffet. Den beskyttelse man har ønsket å gi kreditorene blir tatt fra dem dersom det uten videre er mulig å stenge en forretningsvirksomhet.¹¹⁹ Dette vil gi dårlig sikkerhet for kreditorene.

Både hovedforfølgning og territoriell forfølgning vil kunne medføre unødvendig kopiering av prosedyrer, det vil være to administratorer osv. Dette vil øke kompleksiteten og gå utover skyldners eiendeler. En ordning hvor det er flere forfølgninger vil kunne bli

---

¹¹⁶ Se Virgos Schmit Rapport FR 70

¹¹⁷ Se Fletcher 2005 s. 264

¹¹⁸ Se Mellquist 2002 s. 114

¹¹⁹ Se Fletcher 2005 s. 377

kaotisk.¹²⁰ Dersom en territoriell forfølgning vil bli regel snarere enn unntaket, kan man spørre seg om det egentlig vil være en fordel for lokale kreditorer å få kravet oppfylt i utlandet fremfor nasjonalt.

Også for norske kreditorer vil muligheten for territoriell forfølgning ha betydning. Norske kreditorer vil kunne komme i en vanskelig situasjon. I de tilfeller hvor hovedinteressene er i et EU land, vil andre EU land ha mulighet til å åpne territoriell forfølgning i avvente av hovedforfølgning. Norske kreditorene må derimot avvente en hovedforfølgning før de kan anmelde sine krav.

5.4.3 Sammenligning

I norsk rett tar man utgangspunkt i universalitetsprinsippet og det åpnes som utgangspunkt ikke for territoriell forfølgning.¹²¹ Dette i motsetning til forordningen som tar utgangspunkt i både territoriell og universell konkurs. Det ble imidlertid åpnet for hjelpekonkurs i norsk rett i forrige århundre.¹²² Det er uklart om dette er en ordning som fortsatt eksisterer.

5.5 Forordningens innvirkning på Den nordiske konkurskonvensjonen

Det følger av forordningens art. 44(3) a) at dersom et medlemsland har inngått en traktat med et ikke-medlem, før forordningen trådte i kraft, da er denne traktaten gitt fortrinn fremfor insolvensforordningen. Den nordiske konkurskonvensjon gjelder derfor fortsatt mellom et medlem av EU og et ikke-medlem. Dette innebærer at mellom Norge, Island eller Danmark seg i mellom eller i forhold til Sverige eller Finland, så vil fortsatt den nordiske konkurskonvensjon være i bruk.¹²³ Problemer vil kunne oppstå i de tilfeller hvor det foreligger tilknytning mellom medlemsstater og ikke-medlemmer, og det i forholdet mellom enkelte av landene gjelder en konkurskonvensjon som var inngått før forordningen.

---

¹²⁰ Se Israël 2005 s. 291

¹²¹ Se punkt 4.11

¹²² Se punkt 4.12

¹²³ Se Bogdan 1997 s. 160

I forholdet mellom to EU medlemmer vil forordningen erstatte konvensjonen jf. art. 44 (1) j).

6 FN`s modellov

6.1 Bakgrunn

Det første eksempel på modellov innenfor konkurs ble utviklet av International Bar Association i 1980. Det var imidlertid vanskelig å få tilslutning til denne.¹²⁴ På initiativ fra blant annet International Association of Insolvency Practitioners (INSOL) innledet Uncitral i 1992 diskusjoner om utarbeidelse av et regelverk for tilfeller av konkurs med tilknytning til flere land. I 1995 besluttet Uncitral å sette sammen en ekspertgruppe som skulle utarbeidet et rettslig instrument for håndtering av problemer ved denne typen konkurs.

Ekspertgruppen fikk råd både fra INSOL og IBA. Den 30. mai 1997 forelå det en modellov. Modelloven er i dag gjort til en del av det nasjonale regelverk i Eritrea, Japan (2000), Mexico (2000), Polen, Romania (2003), Sør-Afrika (2000), Montenegro (2002), De britiske øyer, Storbritannia og Nord-Irland (2005) og USA (2005).¹²⁵

6.2 Generelt om status og innhold

Målet med modelloven er å gi effektive mekanismer for håndtering av konkurs med tilknytning over landegrensene. Modelloven utgjør et kompromiss mellom ulike rettslige tradisjoner. Den er ikke rettslig bindende, men skal ses på som en anbefaling og inspirasjonskilde for stater ved utformingen av nasjonale bestemmelser og ved overensstemmelse mellom stater. Noen bestemmelser er minimumsregler og andre er alternative. Hele modelloven må ikke adopteres, statene kan selv velge hvilke deler de ønsker å ta del i. Uncitral anbefaler likevel at statene endrer så lite som mulig.

---

¹²⁴ Se Fletcher 2005 s. 447

¹²⁵ Se www.uncitral.org, Insolvency, Status

Modelloven gir ikke gjensidighet og hver stat som tar del i modellen må gjøre det ut fra en overbevisning om at det er en passende måte å oppnå bedre rettferdighet og effektivitet ved konkurs som går på tvers av landegrensene.¹²⁶

Uncitral valgte modellov som instrument istedenfor en konvensjon, til tross for at flere stater ønsket en konvensjon. Begrunnelsen var blant annet at det ved bruk av modellov var lettere å komme til enighet og å avslutte arbeidet innen rimelig tid. Kommisjonen har valgt å se hvilken gjennomslagskraft modellen har og avvente det arbeid som foregår i andre fora, før et eventuelt arbeid med konvensjon blir satt i gang.¹²⁷ Sammenlignet med en konvensjon gir modellen statene mye større frihet når det gjelder hvilken del av reglene de ønsker å ta del i.

Det sentrale ved modellen er reglene om anerkjennelse. Art. 17 sier at utenlandsk forfølgning skal gis anerkjennelse etter art 17. 2 som "main proceeding" dersom forfølgningen blir åpnet ved COMI jf. art . 2 b). Art 17.2 b gir regler om anerkjennelse for "non-main proceeding" dersom forfølgningen blir åpnet hvor det er lokalisert "establishment" jf. art 2 c. Forfølgningen kalt "main proceeding" er gitt universell virkning, mens "non-main" forfølgningen er gitt territoriell virkning. Modellen kombinerer dermed universaliet og territorialiet. Det er imidlertid påpekt at det i fremtiden er ønskelig med en forfølgning som er universell og omfatter alle eiendeler i ulike stater.¹²⁸ Når det er åpnet en "main proceeding" eller "non-main proceeding" inntreer ingen automatiske virkninger slik som etter EU forordningen. Kategoriseringen av forfølgningen vil avhenge av de forholdene forfølgningen har blitt åpnet under. Virkninger av forfølgning kommer gjennom reglene om søknad om anerkjennelse. Reglene om anerkjennelse har jeg avgrenset mot i punkt 1.3.

---

¹²⁶ Se Fletcher 2005 s. 452

¹²⁷ Se Friman i Svensk Juristtidning 1997 s. 741

¹²⁸ Guide to enactment s. 79

6.3 Art. 17.2 a) ”main proceeding”

6.3.1 COMI

.Unictral har adoptert COMI for lokalisering av hovedforfølgning. Modelloven gir ingen definisjon av COMI. I ”Guide to enactment” blir det imidlertid henvist til EU forordningens ingress punkt 13 som indikerer at COMI er lokalisert på ” the place where the debtor conducts the administration of his interests on a regular basis and therefore ascertainable by third parties”.¹²⁹ Modelloven tar således i bruk samme vilkår for lokalisering av hovedforfølgning som EUs forordning. De samme problemer ved tolkning vil kunne oppstå. Et problem for effektiviteten av modelloven er at det ikke eksisterer en overordnet domstol.¹³⁰ I ”Guide to enactment” påpekes det at det vil kunne oppstå problemer som følge av at flere domstoler anser seg kompetent til å åpne konkurs. For å håndtere disse problemene antydes det at man bør oppstille lovgivning basert på modelloven med regler om koordinering og samarbeid.¹³¹

Art 16.3 angir presumsjoner for hvor COMI er lokalisert. For juridiske personer tok Uncitral utgangspunkt i EU forordningens bestemmelse om presumsjon for juridiske personer jf. modellovens art.16.3.¹³² Det er også oppstilt en presumsjon for fysiske personer i modelloven jf. art 16.3. COMI presumeres å være ”habitual residence”.¹³³ Vurderingen etter modelloven synes derfor i større grad å vektlegge forutsigbarhet enn modelloven som ikke oppstiller en presumsjon for fysiske personer. Forordningen tar utgangspunkt i et videre tilknytningskrav for fysiske personer.

Fordi både modelloven og EUs konkursforordning tar i bruk COMI, vil begrepet kunne være med å skape en global bevegelse for standardisert rammeverk for konkurs med

---

¹²⁹ Guide to enactment punkt 13

¹³⁰ Guide to enactment punkt 14

¹³¹ Guide to enactment punkt 14

¹³² Se min behandling av presumsjonen i art. 5.3.2.

¹³³ Se min behandling av ”habitual residence” i art 5.4.3

tilknytning til flere land. Det er derfor viktig og ønskelig med en samstemt forståelse av begrepet så tidlig som mulig.

6.4 Art 17.2 b) ”non main proceeding” som grunnlag for terretoriell forfølgning.

6.4.1 Vilkår om establishment

Begrepet “ establishment” er definert i art. 2 som ”any place of operations where the debtor carries out a non-transitory economic activity with human means and goods”.

Bestemmelsen er inspirert av EU konvensjonen. Modelloven utelater referansen til ”services” som finnes i EU forordningens definisjon av ”establishment” jf. art 3.2.

Utelatelsen vil i utgangspunktet ikke innebære noen forskjell fra den reguleringen som er foretatt i EU.¹³⁴ Forholdet til norsk rett bli det samme som etter forordningen.¹³⁵

6.4.2 Art 28 ”presence of assets”

Modelloven gjør det ikke mulig å søke anerkjennelse for en forfølgning som er gjort på bakgrunn av kun ”assets”. Modelloven åpner imidlertid for en lokal forfølgning basert på ”assets” i en stat som anerkjenner en ”main proceeding”. En slik forfølgning vil kun ha virkning for ”assets” i denne staten.

En slik mulighet er i samsvar med den eksisterende løsning i mange stater.¹³⁶ Det påpekes imidlertid at en stat handler i tråd med filosofien i modelloven dersom den kun åpner for territoriell forfølgning hvor det foreligger ”establishment.”¹³⁷ Uncitral anser det derfor ikke hensiktsmessig med en forfølgning basert på ”assets”, så lenge disse ikke er en del av en ”establishment”. En slik forfølgning anses ikke for å være den mest effektive måten å beskytte kreditorer, inkludert lokale kreditorer.

---

¹³⁴ Se Friman i Svensk Juristtidning 1997 s. 743

¹³⁵ Se min behandling av ”establishment” i 5.4.2 flg.

¹³⁶ Guide to enactment punkt 184

¹³⁷ Guide to enactment punkt 186

Det er ikke gitt en definisjon av ”assets” i modelloven. Begrepet er etter ordlyden vidt og det vil kunne omfatte mange ulike ting, typisk formue, løsøre o.l .

6.4.3 Sammenligning

Det er antatt at de norske regler om hjelpekonkurs vil omfatte eiendeler som tilhører skyldner. Norsk rett er derfor kjent med en tilknytningsfaktor som dette for konkurs. En terreitoriell forfølgning basert på ”assets” er det ikke åpnet for i EUs konkursforordning.

7 Konklusjon

Norsk rett har inntil nå ikke i stor grad vært berørt av problemer med håndtering av konkurs med tilknytning til flere land. Det er grunn å tro at dette vil endre seg. Generelt på bakgrunn av den økte globalisering som finner sted, og særlig på grunn av det indre markedet i EU som Norge er en del av gjennom EØS samarbeidet.

På bakgrunn av den redegjørelse som er gjort ser det ut til at de norske vernetingsregler for fysiske og juridiske personer ikke fullt ut er i samsvar med de reglene som er oppstilt i forordningen og modelloven.

Etter forordningen og modelloven presumeres verneting for juridiske personer å være ved ”registered office”. Etter norsk rett er utgangspunktet de reelle forhold. Det kan synes som om EU forordningen og modelloven går mer i retning av å anerkjenne registrering som prosessuell tilknytningsfaktor. Dette er av stor betydning for kreditorene.

Forutberegneligheten vil være større i disse tilfeller, enn den vil være hvor de reelle forholdene er avgjørende. Den informasjon som omverdenen kan få kjennskap og tillit til skal tillegges stor vekt.. Ulike hensyn vil kunne lede til jurisdiksjonskonflikter. Det vil nok likevel kunne hevdes at reglene ikke vil lede til svært ulike resultater

Vurderingen av vernetingsregler for fysiske personer synes også å være forskjellig. Mens utgangspunktet etter forordningen og modelloven er COMI, er utgangspunktet etter norsk rett "bopel". Den internasjonale standard tar sikte på en vurdering som i større grad vektlegger helheten. Det er kun modelloven som tar i bruk en uttrykkelig presumsjon for fysiske personer. Modelloven synes derfor i større grad enn EU forordningen å ta hensyn til det registrerte og forutberegnelighet. Etter norsk rett synes forståelsen av begrepet "habitual residence" å være noe uklart.

Harmoniserte vernetingsregler vil kunne medføre at man enklere kan få et helhetlig grep på skyldners formue til fordel for kreditorene. Man unngår parallelle konkurser og forum shopping. Ulempen for Norge ved å ha et regelverket som ikke samsvarer med den internasjonale standard, er at norsk handel vil kunne bli berørt på en negativ måte. Det er mange hensyn som tas i betraktning ved inngåelse av forretningsavtaler. De regler vi har for håndtering av konkurs vil være en del av rammevilkårene næringslivet møter ved sin virksomhet. Det er viktig for et land å ha regler som er effektive og som fremmer rettssikkerhet. Det er også et poeng at reglene ikke virker for fremmedartet. Er reglene i samsvar med den internasjonale standard unngår man dette. Det vil i tillegg være lettere tilgjengelig informasjon om reglene som følge av at de er anvendt internasjonalt.

Den ideelle konkursforfølgning vil ta utgangspunkt i universalitetsprinsippet. Per dags dato har dette vist seg vanskelig å få gjennomført. Det bør derfor overveies å åpne for territoriell forfølgning i norsk rett. Dette er ikke ukjent for oss ettersom vi tidligere har åpnet for såkalt hjelpekonkurs. Det er også et moment at muligheten for territoriell forfølgning er den måten man internasjonalt går frem for å håndtere konkurs med tilknytning til flere land. Det er viktig å ha et regelverk som samsvarer med den internasjonale standard. Generelt kan man si at en ulempe ved territoriell forfølgning er at den vil kunne hindre effektiviteten i systemet. To prinsipper som universalitet og territorialitet, som opererer side om side, vil kunne være en svakhet og det vil kunne lede til uforutsigbarhet. På den annen side vil vi ved ikke å åpne for dette kunne oppleve at EU medlemsland vil kunne anvende territoriell forfølgning til skade for våre norske kreditorer som ikke har samme mulighet. Muligheten

for territoriell forfølgning vil også kunne hindre at norske kreditorer setter i gang en individuell forfølgning når det kan virke som om en utenlandsk konkurs truer. På bakgrunn av dette mener jeg at vi bør åpne for terretoriell forfølgning i norsk rett.

8 Litteraturliste

Lover:

- 1915 Lov om domstolene (domstoloven) av 13. august 1915 nr. 5
- 1915 Lov om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven) av 13. august 1915 nr. 6
- 1984 Lov om gjeldsforhandling og konkurs (konkursloven) av 8. juni 1984 nr. 58
- 1984 Lov om fordingshavernes dekningsrett (dekningsloven) av 8. juni 1984 nr. 59
- 1993 Lov om gjennomføring i norsk rett av Luganokonvensjonen om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker(Luganoloven) 8. januar 1993 nr. 21
- 2005 Lov om registrering av foretak(foretaksregistreringsloven) fra 21. juni 1985 nr. 78
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) fra 17.juni 2005. Loven har ikke trådt i kraft

Opphevet lov:

- 1963 Lov om Conkurs og Conkursboers behandling av 6. juni 1963 § 2

Modellov:

Uncitral model law on cross border insolvency

Konvensjoner/traktater:

- C 334 Official Journal C 334. Convention on the law applicable to contractual obligation, Rome June 19th 1980 (romakonvensjonen)
- C 189 Official Journal C 189. Convention of 27 September 1968 on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters (brusselkonvensjonen)
- C 325 Official Journal C 325. Consolidated version of the treaty establishing the european community, 24 December 2002 (EF traktaten)
- EC 2/82 Utkast til konvensjon. EC Bull Supp 2/82, se vedlegg Bogdan, Sverige och EU:s internationella insolvensrätt s. 169

Forordning:

- EC No 1346/2000 Council Regulation EC No 1346/2000 of 29 May 2000 on insolvency proceedings
- EC No 44/2001 Council Regulation EC No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters.
- COM (2005) 650 Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the law applicable to contractual obligations (Rome 1)

Forarbeider:

- NOU Gjeldsforhandling og konkurs 1972:20
- NOU Rett på sak Lov om tvisteløsning (tvisteloven) 2001:32

Rettspraksis:

Norsk :

- Rt 1890 s. 70
- Rt 1925 s. 517
- Rt 1950 s. 434
- Rt 1988 s. 1110
- Rt 1993 s 218
- Rt 1997 s. 721
- Rt 2002 s. 361
- Rt 2002 s. 452
- Rt 2001 s.1617
- Borgarting lagmannsrett kjennelse, upubl 1995-09-27
- Frostating lagmannsrett kjennelse, upubl 2005-01-27
- Borgarting lagmannsrett kjennelse, upubl 2002-08-07

Engelsk:

AU ER312 Re Daisytek

EWHC 1941(ch) ReCi4net.co

EF domstolen:

Case c-341/04 Eurofood IFSC Ltd, Opinion of advocate general Jacobs delivered on 27 September 2005 (1)

Case c-212-97 Centros Ltd v Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, Judgement of the Court of 9 March 1999

Bøker med en forfatter:

Arnesen, Finn	Introduksjon til rettskildelæren i EF, 3. utgave Oslo 1995
Augdal Per	Kompaniskap, Det ansvarlige selskap, kommandittselskapet, det stille selskap, Oslo 1967
Bogdan, Michael	Internationell konkurs- og ackordsrett, Stockholm 1984
Bogdan, Michael	Sverige och EU:s internationella insolvensrett, Stockholm 1997
Brækhus, Sjur	Omsetning og kreditt 1, 3. utgave Oslo 1954
Fletcher, Ian F.	Insolvency in private international law, 2. utgave, Oxford 2005
Huser, Kristian	Gjeldsforhandling og konkurs, Bergen 1988
Israäl, Jona	European Cross-Border Insolvency Regulation, Antwerpen-Oxford 2005
Mellquist Mikael	EU:s insolvensförordning m.m, en kommentar, Stockholm 2002
Nilsen Peter Arnt	International privat- og procesrett, København 1997
Rognlien Stein	Luganokonvensjonen : internasjonal domsmyndighet i sivile saker : kommentarutgave Oslo 1993
Sannes, Knut Anders	Kompendium i internasjonal privatrett, Oslo 1998

Skoghøy, Jens Edvin A.   Tvistemål, Oslo 1998
Thue, Helge J   Internasjonal privatrett : personrett, familierett og arverett :
  alminnelige prinsipper og de enkelte reguleringer Oslo 2002

Bøker med flere forfattere

Cordes, Jørg.   Hovedlinjer i internasjonal privatrett Jørg Cordes Laila
  Stenseng Oslo 1999
Dahl, Jan.   Selskapsstiftelse og foretaksregistrering, Jan Dahl Erik
  Fossum, Einar Hanssen 2. utgave Oslo 1992
Fredrik,Sejersted.   EØS-RETT, Finn Arnesen, Ole-Andreas Rognstad, Sten
  Foyen, Olav Kolstad 2.utgave Oslo 2004
Lundgaard, Hans Petter   Gaarders innføring i internasjonal privatrett, Hans Petter
  Lundgaard, Karsten Gaarder 3.utgave, Oslo 2000

Artikler

Aarbakke, Magnus
”Registrering i foretaksregisteret- og noe om registreringens selskapsrettslige betydning.”
Tidsskrift for rettsvitenskap 1988 s. 71 flg.

Cordero Moss, Giuditta
”Jurisdiksjon og lovvalg for europeiske kontrakter. Noen spørsmål om Lugano- og
Brussel- og Romakonvensjonene” Lov og Rett 2000 s.131 flg.

Friman Håkan
”Modellag om gränsöverskridanda insolvensförfaranden” Svensk Juristtidning 1997 s.736
flg.

Woxholt, Geir

”Lovvalsreglene i selskapsforhold, herunder legitimasjon og personlig erstatningsansvar overfor tredjemann” Lov og Rett 1993 s.579 flg.

Elektroniske dokumenter:

Kløvstad Finn

”Huskeliste for konkursbegjæringer”

Tilgang: <http://www.konkursradet.no/art/?id=369> (01.05.2006)

Spurkland, Stein Inge.

”Eus konkursforordning innebærer at et norsk selskap kan slås konkurs i et EU-land”.

Tilgang: <http://www.konkursradet.no/art/?id=664> (01.05.2006)

Grønbog forelagt av Kommissionen for de Europeiske Fællesskaber. Tilgang:

http://europa.eu.int/eur-lex/da/com/gpr/2002/com2002_0654da01.pdf (01.05.2006)

Guide to Enactment. Tilgang:

<http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/insolvency-e.pdf> (01.05.2006)

Høring-Grønnebok om mulige endringer i Roma konvensjonen. Tilgang:

<http://www.odin.dep.no/jd/norsk/dok/hoeringer/under%20behandling/012041-080051/ram001-bu.html> (01.05.2006)

Høringsbrev, Tidspunkt for ikraftsetting av ny tvistelov-faktiske forutsetninger og

overgangsregler. Tilgang: [www.dep.no/jd/norsk/dok/hoeringer/paa_hoering/012041-](http://www.dep.no/jd/norsk/dok/hoeringer/paa_hoering/012041-080144/ram001-bn.html)

[080144/ram001-bn.html](http://www.dep.no/jd/norsk/dok/hoeringer/paa_hoering/012041-080144/ram001-bn.html) (01.05.2006)

Uncitral Status, Tilgang:

http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/insolvency/1997Model_status.html(
01.05.2006)

Rapporteur:

EC Council Document 6500/1/96, DRS 8 (CFC) 3 May 1996, Virgos Schmidt Rapport

